ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ – ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Β΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 2ος
Α΄ Επεισόδιο - Α΄ Στάσιμο
Β΄Επεισόδιο – Β΄Στάσιμο
Στίχοι: 162 - 375

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Δημήτριος Δρακόπουλος
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Κώστας Ναστούλης
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Χρίστος Γ. Ρώμας
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Χρύσα Αλεξοπούλου
δ.φ., Καθηγήτρια Β/θμιας Εκπ/σης
Δημήτριος Δρακόπουλος
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Κώστας Ναστούλης
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Χρίστος Γ. Ρώμας
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ
Νικόλαος Ραγκούσης,
τ. Πάρεδρος Π.Ι.
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ
Κώστας Μπαλάσκας,
Σύμβουλος Π.Ι.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ
Κ.Χ. Μύρης
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ
Τάσος Ρούσσος

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Χριστίνα Βέικου, Σύμβουλος
Σωτήρης Γκλαβάς, Μόνιμος Πάρεδρος

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ
Εμμανουήλ Βλάχος
Επίκ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών

ΚΡΙΤΕΣ
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ
Δημήτριος Κούστας
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Γιάννης Σταμουλάκης
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Γεράσιμος Χρυσάφης
Επίκ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ
Μαρία Γιόση
Λέκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών
Αναστασία Πατούνα
Καθηγήτρια Β/θμιας Εκπαίδευσης
Αθανάσιος Φραγκούλης
Σχολικός Σύμβουλος

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ
Ομάδα Εργασίας του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής(Ακριτίδου Ελένη, Καραμπέτσου Βασιλική)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ – ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

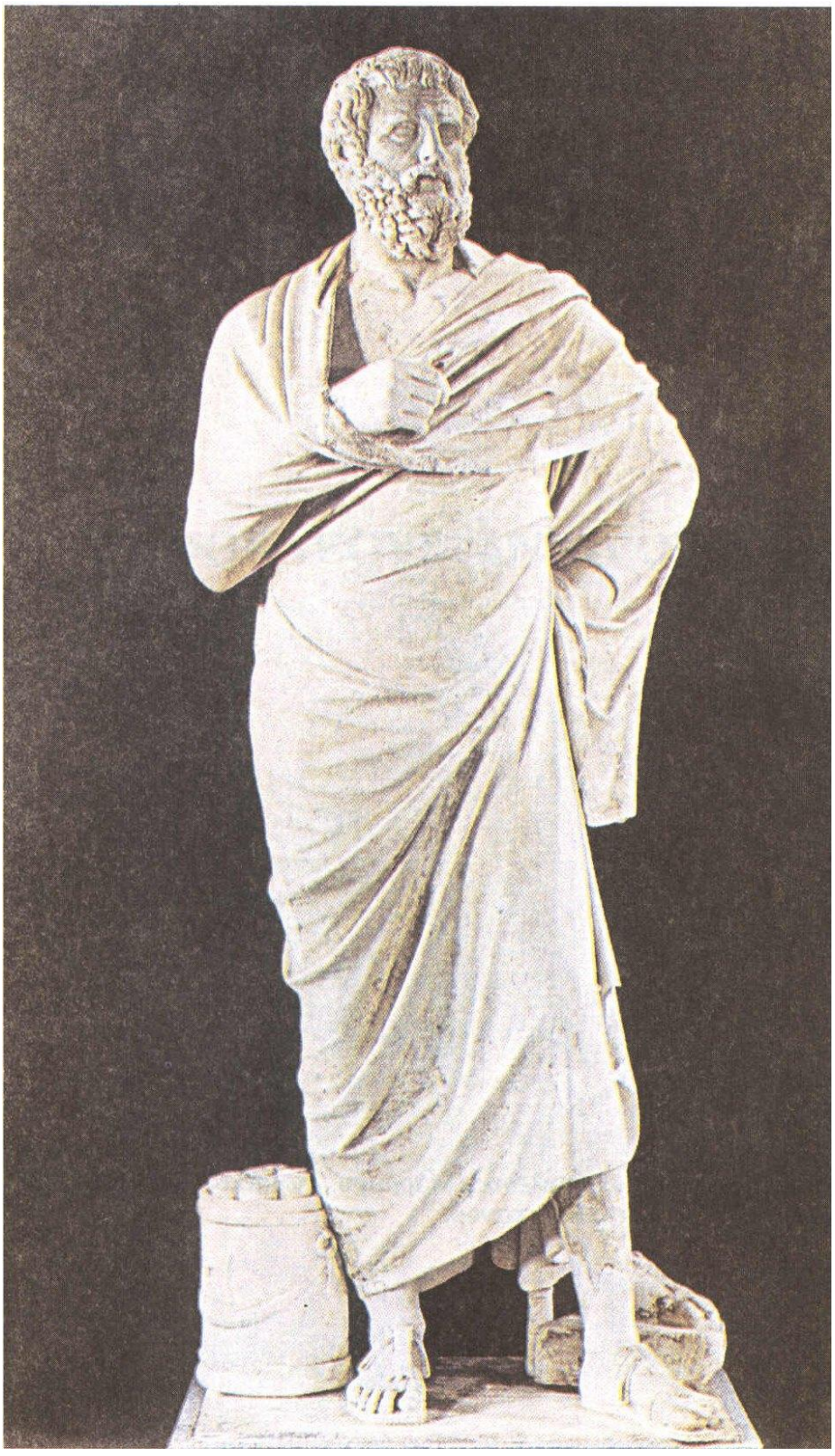
Τόμος 2ος

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το εικονογραφικό υλικό του βιβλίου προέρχεται από αρχεία και εκδόσεις Μουσείων, Εκδοτικών οίκων, επιστημόνων και συλλεκτών. Το Παιδαγωγι-κό Ινστιτούτο ευχαριστεί όλους θερμά.

Ιδιαιτέρως ευχαριστεί την Εθνική Πινακοθήκη, το Εθνικό Θέατρο, την Δ.Ε.Π.Α.Σ.Δ.Α, την Εκδοτική Αθηνών, τον Εκδοτικό Οίκο Ολκός, το Θέατρο Τέχνης, τον αρχαιολόγο-ιστορικό της Τέχνης René Percheron, τον Νικόλαο Αστεριάδη, τους ζωγράφους Σαράντη Καραβούζη και Χρίστο Γαρουφαλή και τους γλύπτες Μιχάλη Κευγά και Διονύση Γερολυμάτο για τη διάθεση φωτογραφικού υλικού και εγχρώμων διαφανειών.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

2. Ανδριάντας του Σοφοκλέους. **Μάρμαρο. Ρωμαϊκό αντίγραφο**
του 4ου αιώνα π.Χ.
Μουσείο Βατικανού.

Δ. ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Κ. ΝΑΣΤΟΥΛΗΣ
Χ. Γ. ΡΩΜΑΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

ΚΡ. Ἄνδρες, τὰ μὲν δὴ πόλεος ἀσφαλῶς θεοὶ
πολλῷ σάλῳ σείσαντες ὤρθωσαν πάλιν·
ὑμᾶς δ' ἐγὼ πομποῖσιν ἐκ πάντων δίχα
ἔστειλ' ἱκέσθαι, τοῦτο μὲν τὰ Λαΐου
σέβοντας εἰδὼς εὖ θρόνων ἀεὶ κράτη,
τοῦτ' αὖθις, ἡνίκ' Οἰδίπους ὤρθου πόλιν,
κἀπεὶ διώλετ', ἀμφὶ τοὺς κείνων ἔτι
παῖδας μένοντας ἐμπέδοις φρονήμασιν.
Ὅτ' οὖν ἐκεῖνοι πρὸς διπλῆς μοίρας μίαν
καθ' ἡμέραν ὤλοντο παίσαντές τε καὶ
πληγέντες αὐτόχειρι σὺν μιάσματι,
ἐγὼ κράτη δὴ πάντα καὶ θρόνους ἔχω
γένους κατ' ἀγχιστεῖα τῶν ὀλωλότων.
Ἀμήχανον δὲ παντὸς ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν
ψυχήν τε καὶ φρόνημα καὶ γνώμην, πρὶν ἂν
ἀρχαῖς τε καὶ νόμοισιν ἐντριβὴς φανῇ.
Ἐμοὶ γὰρ ὅστις πᾶσαν εὐθύνων πόλιν
μὴ τῶν ἀρίστων ἅπτεται βουλευμάτων,
ἀλλ' ἐκ φόβου του γλῶσσαν ἐγκλῄσας ἔχει,
κάκιστος εἶναι νῦν τε καὶ πάλαι δοκεῖ·

ΚΡΕΩΝ

Πολίτες, την πόλη πάλι στήσανε στα πόδια της,
αφού τη σείσαν οι θεοί με μέγα σάλο.
Εγώ με κήρυκες κι απ' όλους χώρια
έστειλα και σας κάλεσα· ήξερα κατ' αρχήν
τη σταθερή σας αφοσίωση στο θρόνο του Λαΐου·
όταν με τον Οιδίποδα η πόλη ορθοπόδισε
κι όταν εκείνος χάθηκε, με νομιμοφροσύνης
κύρος περιφρουρήσατε και τα παιδιά του.
Όταν εκείνα χάθηκαν την ίδια μέρα
δίνοντας παίρνοντας πληγές που μοίρασαν
με βέβηλο το χέρι μεταξύ τους,
εγώ την εξουσία δικαιωματικά κατέλαβα,
λόγω συγγενικών δεσμών με τους χαμένους.
Αδύνατο να μάθεις ανθρώπου κανενός
φρόνημα, γνώμη και ψυχή, προτού
ν' ακονιστεί στην εξουσία και στο νόμο.
Για μένα, όποιος καθοδηγεί μια πόλη
και δε φτάνει στις καλύτερες δυνατές αποφάσεις
αλλά φοβάται καταπίνοντας τη γλώσσα του,
είναι φαύλος ηγέτης και τώρα και παντού.

καὶ μείζον᾽ ὅστις ἀντὶ τῆς αὐτοῦ πάτρας
φίλον νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω.
Ἐγὼ γάρ, ἴστω Ζεὺς ὁ πάνθ᾽ ὁρῶν ἀεί,
οὔτ᾽ ἂν σιωπήσαιμι τὴν ἄτην ὁρῶν
στείχουσαν ἀστοῖς ἀντὶ τῆς σωτηρίας,
οὔτ᾽ ἂν φίλον ποτ᾽ ἄνδρα δυσμενῆ χθονὸς
θείμην ἐμαυτῷ, τοῦτο γιγνώσκων ὅτι
ἥδ᾽ ἐστὶν ἡ σῴζουσα καὶ ταύτης ἔπι
πλέοντες ὀρθῆς τοὺς φίλους ποιούμεθα.
τοιοῖσδ᾽ ἐγὼ νόμοισι τήνδ᾽ αὔξω πόλιν.
Καὶ νῦν ἀδελφὰ τῶνδε κηρύξας ἔχω
ἀστοῖσι παίδων τῶν ἀπ᾽ Οἰδίπου πέρι·
Ἐτεοκλέα μέν, ὃς πόλεως ὑπερμαχῶν
ὄλωλε τῆσδε, πάντ᾽ ἀριστεύσας δορί,
τάφῳ τε κρύψαι καὶ τὰ πάντ᾽ ἀφαγνίσαι
ἃ τοῖς ἀρίστοις ἔρχεται κάτω νεκροῖς·

Κι όποιος απ' την πατρίδα του το φίλο
προτιμά, τον έχω για μηδενικό.
Εγώ-μάρτυρας ο θεός ο παντεπόπτης-
ούτε θα σιωπούσα βλέποντας τη συμφορά
την πόλη να σιμώνει αντί τη σωτηρία
ούτε φίλο μου θα ᾽κανα της χώρας τον εχθρό,
γιατί το ξέρω πως είναι μοναδικό σωσίβιο
και μόνο πάνω στης πόλης το σκαρί,
ορθό σαν πλέει, δημιουργούμε τις φιλίες μας.
Εγώ με τέτοιους νόμους του κράτους την ισχύ θ' αυξήσω.
Και τώρα, σύμφωνα μ' αυτά στην πόλη
διακήρυξα για τα παιδιά του Οιδίποδα :
τον Ετεοκλή, που χάθηκε σαν ήρωας στη μάχη
υπερασπίζοντας την πόλη του, τάφος να τον δεχτεί
με προσφορές τιμής, καθώς αρμόζει στους ήρωες νεκρούς.

τὸν δ᾽ αὖ ξύναιμον τοῦδε, Πολυνείκην λέγω,
ὃς γῆν πατρῴαν καὶ θεοὺς τοὺς ἐγγενεῖς
φυγὰς κατελθὼν ἠθέλησε μὲν πυρὶ
πρῆσαι κατάκρας, ἠθέλησε δ᾽ αἵματος
κοινοῦ πάσασθαι, τοὺς δὲ δουλώσας ἄγειν,
τοῦτον πόλει τῇδ᾽ ἐκκεκήρυκται τάφῳ
μήτε κτερίζειν μήτε κωκῦσαί τινα,
ἐᾶν δ᾽ ἄθαπτον καὶ πρὸς οἰωνῶν δέμας
καὶ πρὸς κυνῶν ἐδεστὸν αἰκισθέν τ᾽ ἰδεῖν.
Τοιόνδ᾽ ἐμὸν φρόνημα, κοὔποτ᾽ ἔκ γ᾽ ἐμοῦ
τιμὴν προέξουσ᾽ οἱ κακοὶ τῶν ἐνδίκων.
Ἀλλ᾽ ὅστις εὔνους τῇδε τῇ πόλει, θανὼν
καὶ ζῶν ὁμοίως ἐξ ἐμοῦ τιμήσεται.
ΧΟ. Σοὶ ταῦτ᾽ ἀρέσκει, παῖ Μενοικέως, ποιεῖν,
τὸν τῇδε δύσνουν καὶ τὸν εὐμενῆ πόλει·
νόμῳ δὲ χρῆσθαι παντί, τοῦτ᾽ ἔνεστί σοι
καὶ τῶν θανόντων χὠπόσοι ζῶμεν πέρι.
ΚΡ. Ὡς ἂν σκοποὶ νῦν ἦτε τῶν εἰρημένων.
ΧΟ. Νεωτέρῳ τῳ τοῦτο βαστάζειν πρόθες.
ΚΡ. Ἀλλ᾽ εἶσ᾽ ἑτοῖμοι τοῦ νεκροῦ γ᾽ ἐπίσκοποι.
ΧΟ. Τί δῆτ᾽ ἂν ἄλλο τοῦτ᾽ ἐπεντέλλοις ἔτι;
ΚΡ. Τὸ μὴ ᾽πιχωρεῖν τοῖς ἀπιστοῦσιν τάδε.
ΧΟ. Οὐκ ἔστιν οὕτω μῶρος ὃς θανεῖν ἐρᾷ.
ΚΡ. Καὶ μὴν ὁ μισθός γ᾽ οὗτος· ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ἐλπίδων
ἄνδρας τὸ κέρδος πολλάκις διώλεσεν.

Τον αδερφό του πάλι, τον Πολυνείκη εννοώ,
που χώρα πατρική και ντόπιους θεούς
εξόριστος γυρνώντας θέλησε πέρα για πέρα
να πυρπολήσει, δικό του αίμα
θέλησε να πιει, δικούς του στη σκλαβιά να σύρει,
αυτόν, λέω, στην πόλη τούτη βγήκε προσταγή
κανείς να μη νεκροστολίσει, να μη θρηνήσει κανείς,
να τον αφήσουν άθαφτο, κορμί ρημάδι,
τα σκυλιά να τον ξεσκίσουν και τα όρνια.
Αυτή ᾽ναι η θέλησή μου· ποτέ δε θα τιμήσω
εγώ περσότερο τους άδικους από τους δίκαιους.
Νεκρό και ζωντανό το ίδιο θα τιμήσω
αυτόν που με της πόλης τα νερά πηγαίνει.
ΧΟ. Ό,τι σ' αρέσει, Κρέοντα, να κάνεις,
γι' αυτόν που δυστροπεί, γι' αυτόν που πειθαρχεί στην πόλη.
Είναι δικαίωμά σου να κάνεις χρήση νόμου, όπου θες,
για πεθαμένους· ακόμη και για μας τους ζωντανούς.
ΚΡ. Εγγυητές τώρα να γίνετε των λόγων μου.
ΧΟ. Βάλε να φορτωθεί το βάρος νεότερος κανείς.
ΚΡ. Οι σκοπιές του νεκρού είναι στη θέση τους.
ΧΟ. Έξω απ' αυτό, τι άλλο θες ακόμη;
ΚΡ. Να μη σας βρούνε βολικούς οι παραβάτες.
ΧΟ. Πού να βρεθεί τρελός που θέλει να πεθάνει.
ΚΡ. Έτσι θα πληρωθεί στ' αλήθεια· όμως πολλές φορές
τον άνθρωπο τον έφαγαν ελπίδες κέρδους.

(Φτάνει από τους αγρούς ένας από τους φύλακες του νεκρού Πολυνείκη.)

ΦΥΛΑΞ

Ἄναξ, ἐρῶ μὲν οὐχ ὅπως τάχους ὕπο
δύσπνους ἱκάνω κοῦφον ἐξάρας πόδα.
Πολλὰς γὰρ ἔσχον φροντίδων ἐπιστάσεις,
ὁδοῖς κυκλῶν ἐμαυτὸν εἰς ἀναστροφήν·
ψυχὴ γὰρ ἡὖδα πολλά μοι μυθουμένη,
τάλας, τί χωρεῖς οἶ μολὼν δώσεις δίκην;
τλήμων, μενεῖς αὖ; κεἰ τάδ' εἴσεται Κρέων
ἄλλου παρ' ἀνδρός, πῶς σὺ δῆτ' οὐκ ἀλγυνῇ;
Τοιαῦθ' ἑλίσσων ἤνυτον σχολῇ βραδύς,
χοὔτως ὁδὸς βραχεῖα γίγνεται μακρά.
Τέλος γε μέντοι δεῦρ' ἐνίκησεν μολεῖν
σοί· κεἰ τὸ μηδὲν ἐξερῶ, φράσω δ' ὅμως.
Τῆς ἐλπίδος γὰρ ἔρχομαι δεδραγμένος,
τὸ μὴ παθεῖν ἂν ἄλλο πλὴν τὸ μόρσιμον.
ΚΡ. Τί δ' ἐστὶν ἀνθ' οὗ τήνδ' ἔχεις ἀθυμίαν;
ΦΥ. Φράσαι θέλω σοι πρῶτα τἀμαυτοῦ· τὸ γὰρ
πρᾶγμ' οὔτ' ἔδρασ' οὔτ' εἶδον ὅστις ἦν ὁ δρῶν
οὐδ' ἂν δικαίως ἐς κακὸν πέσοιμί τι.

Βασιλιά, δε θα σου πω πως έφτασα πετώντας
ούτε πως η πιλάλα μ' έχει λαχανιάσει·
το γυρόφερνα, κοντοστάθηκα πολλές φορές,
είπα να τα μαζεύω και να κάνω πίσω.
Η ψυχούλα μου το ᾽λεγε και το ξανάλεγε:
δόλιε, πού πας, θα σε καθίσουν στο σκαμνί·
σταμάτησες, κακόμοιρε; Κι αν ο Κρέοντας τα μάθει
από κανέναν άλλονε, θα σε παιδέψει.
Το κλωθογύριζα κι ερχόμουνα κι αργά και σιγανά,
έτσι που δρόμος λιγοστός παραμεγάλωσε.
Με τα πολλά, πάντως, κατάφερα να ᾽ρθώ σε σένα.
Δεν ξέρω τίποτα, μα θα μιλήσω.
Έρχομαι και κρατώ στη χούφτα την ελπίδα
πως το γραμμένο θα με βρει και τίποτε άλλο.
ΚΡ. Τι συμβαίνει κι έχεις αναστατωθεί;
ΦΥ. Πρώτα να πω τα δικά μου· ούτε το ᾽καμα
ούτε κι είδα ποιος ήταν που το ᾽καμε,
ούτε και δίκιο θα ᾽ναι εγώ να το πληρώσω.

241 ΚΡ. Εὖ γε στοχάζῃ κἀποφράγνυσαι κύκλῳ
τὸ πρᾶγμα· δηλοῖς δ' ὥς τι σημαίνων νέον.
ΦΥ. Τὰ δεινὰ γάρ τοι προστίθησ' ὄκνον πολύν.
ΚΡ. Οὔκουν ἐρεῖς ποτ', εἶτ' ἀπαλλαχθεὶς ἄπει;
245 ΦΥ. Καὶ δὴ λέγω σοι· τὸν νεκρόν τις ἀρτίως
θάψας βέβηκε κἀπὶ χρωτὶ διψίαν
κόνιν παλύνας κἀφαγιστεύσας ἃ χρή.
ΚΡ. Τί φῄς; τίς ἀνδρῶν ἦν ὁ τολμήσας τάδε;
ΦΥ. Οὐκ οἶδ'· ἐκεῖ γὰρ οὔτε του γενῆδος ἦν
250 πλῆγμ', οὐ δικέλλης ἐκβολή· στύφλος δὲ γῆ
καὶ χέρσος, ἀρρὼξ οὐδ' ἐπημαξευμένη
τροχοῖσιν, ἀλλ' ἄσημος οὐργάτης τις ἦν.
Ὅπως δ' ὁ πρῶτος ἡμὶν ἡμεροσκόπος
δείκνυσι, πᾶσι θαῦμα δυσχερὲς παρῆν·
255 ὁ μὲν γὰρ ἠφάνιστο, τυμβήρης μὲν οὔ,
λεπτὴ δ', ἄγος φεύγοντος ὡς ἐπῆν κόνις.
Σημεῖα δ' οὔτε θηρὸς οὔτε του κυνῶν
ἐλθόντος, οὐ σπάσαντος ἐξεφαίνετο.
Λόγοι δ' ἐν ἀλλήλοισιν ἐρρόθουν κακοί,
260 φύλαξ ἐλέγχων φύλακα, κἂν ἐγίγνετο
πληγὴ τελευτῶσ', οὐδ' ὁ κωλύσων παρῆν.

ΚΡ. Μια στο καρφί χτυπάς και μια στο πέταλο·
κάτι σημαντικό μας φέρνεις σίγουρα.
ΦΥ. Οκνό καματερό κακό μαντάτο.
ΚΡ. Πριν πάρεις πόδι, θα μιλήσεις τέλος πάντων;
ΦΥ. Θα σου μιλήσω, να! Κάποιος προσώρας τον νεκρό
τον έθαψε και λάκισε, αφού με σκόνη
τον πασπάλισε ξερή και μ' αγιασμό τον ράντισε.
ΚΡ. Τι λες; Ποιος άντρας τόλμησε μια τέτοια πράξη;
ΦΥ. Δεν ξέρω. Δεν είχε ο τόπος λάκκο από τσαπί
ουδέ σωρό από φτυάρι·χώμα χέρσο,
σκληρό σαν πέτρα και πουθενά ροδιές
από αμάξι· ο δράστης άφαντος.
Μόλις μας το ᾽δειξε της μέρας ο σκοπός
ο πρώτος, μας φάνηκε παράξενο μυστήριο.
Ο πεθαμένος άφαντος, όχι θαμμένος,
σκόνη τον σκέπαζε λεπτή, για να ξορκίσει το κακό.
Χνάρι θεριού, σκυλιού, κανένα
που να ᾽ρθε και τον σπάραξε δε φαίνονταν.
Βαρύ βρισίδι ξέσπασε· ο ένας στον άλλο
το ᾽ριχνε και θα ᾽πεφτε και ξύλο στα στερνά·
κανείς δε βρίσκονταν να μπει στη μέση.

Εἷς γάρ τις ἦν ἕκαστος οὐξειργασμένος,
κοὐδεὶς ἐναργής, ἀλλ᾽ ἔφευγε μὴ εἰδέναι.
Ἦμεν δ᾽ ἑτοῖμοι καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν,
καὶ πῦρ διέρπειν, καὶ θεοὺς ὀρκωμοτεῖν
τὸ μήτε δρᾶσαι μήτε τῳ ξυνειδέναι
τὸ πρᾶγμα βουλεύσαντι μήτ᾽ εἰργασμένῳ.
Τέλος δ᾽ ὅτ᾽ οὐδὲν ἦν ἐρευνῶσιν πλέον,
λέγει τις εἷς, ὃς πάντας ἐς πέδον κάρα
νεῦσαι φόβῳ προὔτρεψεν· οὐ γὰρ εἴχομεν
οὔτ᾽ ἀντιφωνεῖν οὔθ᾽ ὅπως δρῶντες καλῶς
πράξαιμεν. Ἦν δ᾽ ὁ μῦθος ὡς ἀνοιστέον
σοὶ τοὔργον εἴη τοῦτο κοὐχὶ κρυπτέον.
Καὶ ταῦτ᾽ ἐνίκα, κἀμὲ τὸν δυσδαίμονα
πάλος καθαιρεῖ τοῦτο τἀγαθὸν λαβεῖν.
Πάρειμι δ᾽ ἄκων οὐχ ἑκοῦσιν, οἶδ᾽ ὅτι·
στέργει γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν.
ΧΟ. Ἄναξ, ἐμοί τοι μή τι καὶ θεήλατον
τοὔργον τόδ᾽ ἡ ξύννοια βουλεύει πάλαι.

Ο ένας τον άλλο έπαιρνε για φταίχτη,
όμως κανένας τσακωτός· γλίστραγε πως δεν ήξερε.
Ήμαστε πρόθυμοι και σίδερο να πιάσουμε καυτό,
να μπούμε στη φωτιά μπουσουλητά, να ορκιστούμε
πως δεν το κάναμε, ούτε που ξέραμε να το ᾽βαλε
κανείς στο νου του ούτε κι αν το ᾽κανε ποτές.
Τέλος, όσο κι αν ψάχναμε, δε βρίσκαμε λογαριασμό.
Ξέρω ᾽γω ποιος, κάτι λέει και μας έσπρωξε στη γη
να σκύψουμε κεφάλι φοβισμένοι· αντίρρηση
δεν είχαμε και πώς να βρούμε το σωστό δεν ξέραμε.
Έλεγε λοιπόν να καταγγείλουμε σε σένα
την περίπτωση, κι ότι δεν έπρεπε κρυφή να μείνει.
Ο λόγος τούτος κέρδισε, και μένα τον κακότυχο
ο κλήρος καταδίκασε να φέρω το καλό μαντάτο·
ήρθα με το στανιό, με το στανιό με δέχονται, το ξέρω.
Ποιος καλοδέχεται κακό μαντατοφόρο;
ΧΟ. Βασιλιά, ώρα πολλή γυρίζει στο μυαλό μου
μήπως είναι θεόσταλτο το πράγμα τούτο ᾽δω.

ΚΡ. Παῦσαι, πρὶν ὀργῆς κἀμὲ μεστῶσαι λέγων,
μὴ ’φευρεθῇς ἄνους τε καὶ γέρων ἅμα.
Λέγεις γὰρ οὐκ ἀνεκτὰ δαίμονας λέγων
πρόνοιαν ἴσχειν τοῦδε τοῦ νεκροῦ πέρι.
Πότερον ὑπερτιμῶντες ὡς εὐεργέτην
ἔκρυπτον αὐτόν, ὅστις ἀμφικίονας
ναοὺς πυρώσων ἦλθε κἀναθήματα
καὶ γῆν ἐκείνων καὶ νόμους διασκεδῶν;
ἢ τοὺς κακοὺς τιμῶντας εἰσορᾷς θεούς;
Οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ ταῦτα καὶ πάλαι πόλεως
ἄνδρες μόλις φέροντες ἐρρόθουν ἐμοί
κρυφῇ, κάρα σείοντες, οὐδ’ ὑπὸ ζυγῷ
λόφον δικαίως εἶχον, ὡς στέργειν ἐμέ.
Ἐκ τῶνδε τούτους ἐξεπίσταμαι καλῶς
παρηγμένους μισθοῖσιν εἰργάσθαι τάδε.
Οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν οἷον ἄργυρος
κακὸν νόμισμ’ ἔβλαστε· τοῦτο καὶ πόλεις
πορθεῖ, τόδ’ ἄνδρας ἐξανίστησιν δόμων
τόδ’ ἐκδιδάσκει καὶ παραλλάσσει φρένας
χρηστὰς πρὸς αἰσχρὰ πράγμαθ’ ἵστασθαι βροτῶν
πανουργίας δ’ ἔδειξεν ἀνθρώποις ἔχειν
καὶ παντὸς ἔργου δυσσέβειαν εἰδέναι.

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

280παῦσαι (προστ. αορ. του ρ. **παύομαι**) = πάψε
πρίν … μεστῶσαι (πρὶν καί με μεστῶσαι ὀργῆς = προτού με γεμίσεις με θυμό
μεστόω-ῶ >μεστὸς = γεμίζω
λέγων (τροπ. μτχ.)= με τα λόγια σου
ἄνους (<ἀ +νοῦς) = άμυαλος, αστόχαστος
καὶ γέρων ἅμα (=καίπερ γέρων -ενν. ὤν-) = αν και είσαι γέρος
ἴσχω (ισχυρότερο του **ἔχω**)
πρόνοιαν = προνοώ, έχω έγνοια
τοῦδε τοῦ νεκροῦ πέρι = γι' αυτόν τον νεκρό
πότερον (ερωτ. αντων.) = ποιο από τα δύο
ἔκρυπτον (ενν. γῆ) = έθαπταν
ἀμφικίονες (ἀμφὶ+κίων) ναοὶ = περίστυλοι ναοί
πυρώσων=καύσων (τελ. μτχ.) = να πυρπολήσει, να βάλει φωτιά
ἀναθήματα = αφιερώματα
καὶ γῆν…διασκεδῶν (=καὶ γῆν -ενν. διαφθερῶν- καὶ νόμους διασκεδῶν) = να ερημώσει τη γη και να καταλύσει τους νόμους
ἢ εἰσορᾷς θεοὺς τιμῶντας (κτγρμ. μτχ.) **τοὺς κακοὺς** = ή μήπως βλέπεις οι θεοί να τιμούν τους κακούς
οὐκ ἔστιν = δεν είναι δυνατό
ταῦτα = τη διαταγή μου
καὶ πάλαι = από την πρώτη στιγμή της βασιλείας μου
μόλις φέροντες ταῦτα = που με δυσκολία υπέφεραν τη διαταγή μου
ῥοθέω- ῶ= θορυβώ, μουρμουρίζω

290 **ἐρρόθουν ἐμοί** = σιγομουρμούριζαν εναντίον μου
κάρα σείοντες = κουνώντας το κεφάλι
ὑπὸ ζυγῷ...εἶχον = ούτε έβαζαν υπάκουα τον τράχηλο κάτω από τον ζυγό
ὡς...ἐμέ (συμπερ. πρότ.) = ώστε να πειθαρχήσουν σε μένα
ἐξεπίσταμαι καλῶς (πλεον.) = γνωρίζω πολύ καλά
παράγομαι ἔκ τινος =παρασύρομαι από κάποιον
μισθοῖσι (δοτ. μέσου) = με χρήματα
εἰργάσθαι τάδε = ότι έκαναν αυτά
οἷον ἄργυρος = σαν το χρήμα
νόμισμα = θεσμός, έθος
βλαστάνω (πρβλ. βλάστηση) = φυτρώνω
πορθέω-ῶ (πρβλ. πορθητής) = κυριεύω
ἐξανίστημι δόμων = ξεσπιτώνω
ἐκδιδάσκω = καθοδηγώ
παραλλάσσει φρένας χρηστάς
βροτῶν= διαστρέφει τις δίκαιες γνώμες των ανθρώπων
πρὸς αἰσχρὰ πράγματα ἵστασθαι= να στρέφονται σε αισχρές πράξεις
ἔδειξε (γνωμ. αόρ.) = δείχνει
300 **πανουργίας ἔχειν** = να κάνουν πανουργίες
καὶ παντός...εἰδέναι (=πᾶν ἔργον δυσσεβὲς εἰδέναι) = και κάθε ανόσιο έργο να γνωρίζουν

Ὅσοι δὲ μισθαρνοῦντες ἤνυσαν τάδε,
χρόνῳ ποτ᾽ ἐξέπραξαν ὡς δοῦναι δίκην.
Ἀλλ᾽ εἴπερ ἴσχει Ζεὺς ἔτ᾽ ἐξ ἐμοῦ σέβας
εὖ τοῦτ᾽ ἐπίστασ᾽, ὅρκιος δέ σοι λέγω,
εἰ μὴ τὸν αὐτόχειρα τοῦδε τοῦ τάφου
εὑρόντες ἐκφανεῖτ᾽ ἐς ὀφθαλμοὺς ἐμούς,
οὐχ ὑμὶν Ἅιδης μοῦνος ἀρκέσει, πρὶν ἂν
ζῶντες κρεμαστοὶ τήνδε δηλώσηθ᾽ ὕβριν,
ἵν᾽ εἰδότες τὸ κέρδος ἔνθεν οἰστέον
τὸ λοιπὸν ἁρπάζητε, καὶ μάθηθ᾽ ὅτι
οὐκ ἐξ ἅπαντος δεῖ τὸ κερδαίνειν φιλεῖν.
Ἐκ τῶν γὰρ αἰσχρῶν λημμάτων τοὺς πλείονας
ἀτωμένους ἴδοις ἂν ἢ σεσωσμένους.
ΦΥ. Εἰπεῖν δὲ δώσεις, ἢ στραφεὶς οὕτως ἴω;
ΚΡ. Οὐκ οἶσθα καὶ νῦν ὡς ἀνιαρῶς λέγεις;
ΦΥ. Ἐν τοῖσιν ὠσὶν ἢ ’πὶ τῇ ψυχῇ δάκνῃ;
ΚΡ. Τί δὲ ῥυθμίζεις τὴν ἐμὴν λύπην ὅπου;
ΦΥ. Ὁ δρῶν σ᾽ ἀνιᾷ τὰς φρένας, τὰ δ᾽ ὦτ᾽ ἐγώ.

μισθαρνέω-ῶ(<μισθός+ἄρνυμαι) = εργάζομαι με μισθό, πληρώνομαι
ἀνύω ἡ ἀνύτω = φέρνω κάτι σε πέρας
ὅσοι…τάδε = όσοι όμως πληρώθηκαν και έκαναν αυτά
χρόνῳ ποτ' = αργά ή γρήγορα
ἐξέπραξαν = πέτυχαν, κατάφεραν
ὡς δοῦναι δίκην = ώστε να τιμωρηθούν
εἴπερ Ζεύς…σέβας = αν τιμώ και σέβομαι τον Δία
ὅρκιος (επιρρ. κατηγ.) = με όρκο σου το λέω
ὁ, ἡ αὐτόχειρ = ο αυτουργός, ο δράστης
εἰ μή εὑρόντες (χρον. μτχ.)
ἐκφανεῖτε = αν δε βρείτε και παρουσιάσετε
Ἅιδης (σχ. συνεκδ.) = ο θάνατος
οὐκ ἀρκέσει ὑμὶν (αντικ.) = δε θα είναι αρκετός για σας
πρὶν ἄν ζῶντες…ὕβριν (χρον. υποθ. πρότ.) = πριν ζωντανοί στην κρεμάλα φανερώσετε αυτή την παρανομία
310 **εἰδότες (χρον. μτχ.) = αφού μάθετε**
ἔνθεν οἰστέον (ρημ. επίθ.) τὸ κέρδος (ἐστίν) πλάγια ερώτ. = από πού πρέπει να ζητάτε το κέρδος
τὸ λοιπὸν = από δω και πέρα, στο εξής
ἐξ ἅπαντος = από παντού
κερδαίνω = κερδίζω
αἰσχρὰ λήμματα = παράνομα κέρδη
ἴδοις ἄν (δυνητ. ευκτ.) = μπορείς να δεις
ἀτωμένους ἢ σεσωσμένους (κτγρμ. μτχ.) = να καταστρέφονται παρά να έχουν σωθεί
δίδωμι εἰπεῖν = επιτρέπω σε κάποιον να μιλήσει
ἴω (ἔρχομαι), απορημ. υποτ. = να φύγω
οὔτως = χωρίς να πω τίποτε
καὶ νῦν ὡς (=ὡς καὶ νῦν) = ότι και τώρα

ἀνιαρῶς (ἀνιαρὸς<ἀνιῶ <ἀνία) = ενοχλητικά
δάκνομαι =δαγκώνομαι, ερεθίζομαι, ενοχλούμαι
τί δὲ =τι λοιπόν
τὴν ἐμὴν λύπην ὅπου (πρόλ.)= **ὅπου (ἐστὶ) ἡ ἐμὴ λύπη** = που είναι η λύπη μου, δηλ. αν έχει η λύπη εγκατασταθεί στ' αφτιά μου ή στη σκέψη μου

320 ΚΡ. Οἴμ’ ὡς λάλημα δῆλον ἐκπεφυκὸς εἶ.
ΦΥ. Οὔκουν τό γ’ ἔργον τοῦτο ποιήσας ποτέ.
ΚΡ. Καὶ ταῦτ’ ἐπ’ ἀργύρῳ γε τὴν ψυχὴν προδούς.
ΦΥ. Φεῦ·
ἦ δεινὸν, ᾧ δοκεῖ γε, καὶ ψευδῆ δοκεῖν.
ΚΡ. Κόμψευέ νυν τὴν δόξαν· εἰ δὲ ταῦτα μὴ
325 φανεῖτέ μοι τοὺς δρῶντας, ἐξερεῖθ’ ὅτι
τὰ δειλὰ κέρδη πημονὰς ἐργάζεται.
ΦΥ. Ἀλλ’ εὐρεθείη μὲν μάλιστ’· ἐὰν δέ τοι
ληφθῇ τε καὶ μή, τοῦτο γὰρ τύχη κρινεῖ,
οὐκ ἔσθ’ ὅπως ὄψει σὺ δεῦρ’ ἐλθόντα με.
330 Καὶ νῦν γὰρ ἐκτὸς ἐλπίδος γνώμης τ’ ἐμῆς
σωθεὶς ὀφείλω τοῖς θεοῖς πολλὴν χάριν.

οἴμοι = αλίμονο
320 **ὡς (επιφών.) λάλημα** = πόσο φλύαρος

ὡς δῆλον εἶ (=ὡς δῆλος εἶ) = πόσο φαίνεσαι
ἐκπεφυκώς (ἐκφύομαι) = ότι γεννήθηκες
οὔκουν...ποιήσας (εἰμὶ) ποτὲ = σε καμιά περίπτωση δεν έχω κάνει αυτή την πράξη

καὶ ταῦτα = και μάλιστα

προδίδωμι τὴν ψυχὴν ἐπ’ ἀργύρῳ (τελ. αίτιο) = πουλώ την ψυχή μου για χρήματα

φεῦ (επιφών.) = αλίμονο

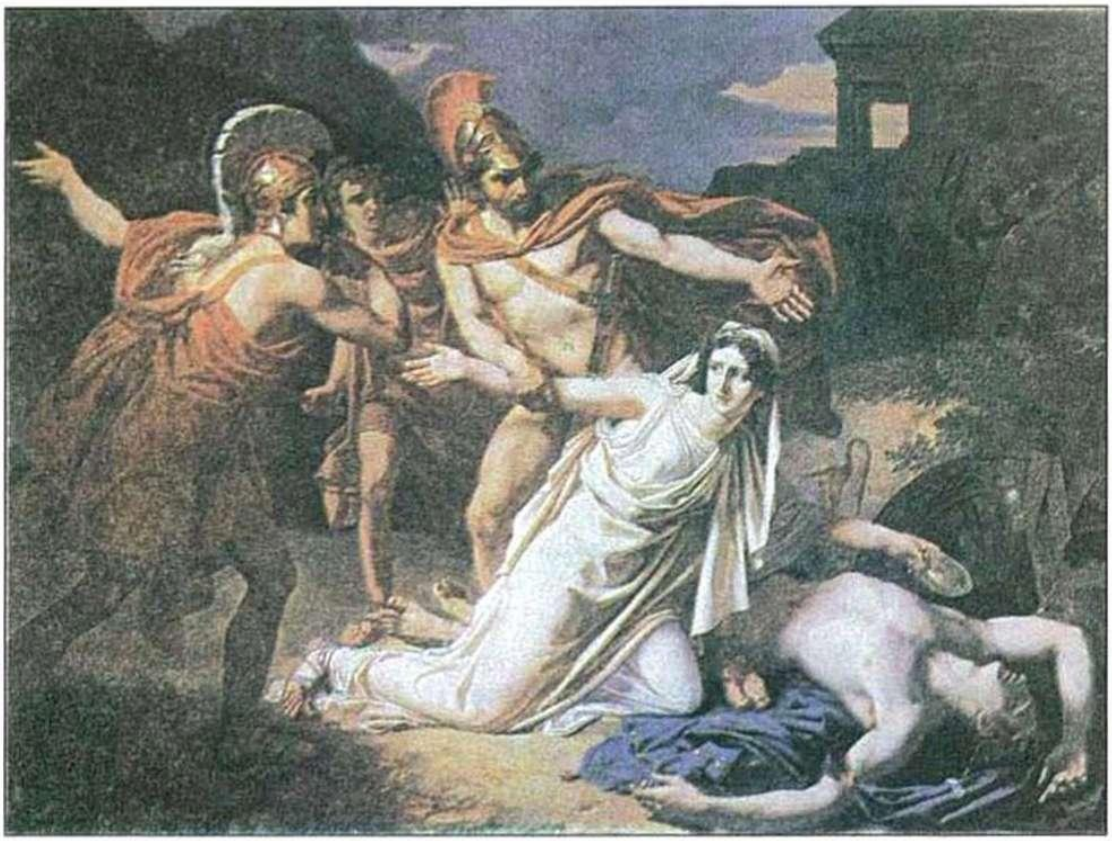
ἦ (βεβαιωτ. μόριο) = αλήθεια, βέβαια

δεινόν (ἐστι) δοκεῖν ψευδῆ = είναι φοβερό να σχηματίζει εσφαλμένες αντιλήψεις
ᾧ δοκεῖ γε = εκείνος που παίρνει αποφάσεις

14. Νικηφόρου Λύτρα, Η Αντιγόνη εμπρός στο νεκρό Πολυνείκη. 1865. Ελαιογραφία, Εθνική Πινακοθήκη

κομψεύω = κάνω κάτι κομψό, ευφυολογώ
κόμψευε τὴν δόξαν (αντικ.) = κάνε τον έξυπνο με τη λέξη **δόξα**
ταῦτα τοὺς δρῶντας (=τοὺς δρῶντας ταῦτα) = τους δράστες αυτής της πράξης
εἰ δὲ μὴ φανεῖτέ μοι = εάν δε μου αποκαλύψετε
ἐξερεῖθ(τε) (ἐξαγορεύω) = θα διακηρύξετε, θα ομολογήσετε
τὰ δειλὰ κέρδη...ἐργάζεται = τα ανέντιμα κέρδη φέρνουν συμφορές
ἀλλ' εὐρεθείη = μακάρι να βρεθεί (ο δράστης)
μάλιστα = και κάτι περισσότερο
οὐκ ἔσθ' ὅπως = με κανένα τρόπο
σὺ ὄψει (μέλλ. του ρ. **ὁράω-ῶ**) = θα με δεις
ἐλθόντα δεῦρο (κτγρμ. μτχ.) = να ξανάρθω εδώ
330 **σῴζομαι ἐκτὸς ἐλπίδος γνώμης τ' ἐμῆς** = σώζομαι χωρίς να το περιμένω και να το ελπίζω
χάρις (ἡ) = η ευγνωμοσύνη

S.L.W. Norbin de la Gourdaine, Η Αντιγόνη συλλαμβάνεται, ενώ ρίχνει χώμα στο νεκρό Πολυνείκη. 1825. Ελαιογραφία. Παρίσι, Εθνική Σχολή Καλών Τεχνών.

Στροφή α΄

Χορός

Πολλὰ τὰ δεινὰ κοὐδὲν ἀν –
θρώπου δεινότερον πέλει·
τοῦτο καὶ πολιοῦ πέραν
πόντου χειμερίῳ νότῳ
χωρεῖ, περιβρυχίοισιν
περῶν ὑπ᾽ οἴδμασιν,θεῶν
τε τὰν ὑπερτάταν, Γᾶν
ἄφθιτον, ἀκαμάταν ἀποτρύεται,
ἰλλομένων ἀρότρων ἔτος εἰς ἔτος,
ἱππείῳ γένει πολεύων.

Αντιστροφή α΄
Κουφονόων τε φῦλον ὀρ-
νίθων ἀμφιβαλὼν ἀγρεῖ
καὶ θηρῶν ἀγρίων ἔθνη
πόντου τ᾽εἰναλίαν φύσιν
σπείραισι δικτυοκλώστοις,
περιφραδὴς ἀνήρ· κρατεῖ
δὲ μηχαναῖς ἀγραύλου
θηρὸς ὀρεσσιβάτα, λασιαύχενά θ᾽
ἵππον ὑπαξέμεν ἀμφίλοφον ζυγὸν
οὔρειόν τ᾽ ἀκμῆτα ταῦρον.

Στροφή β΄
Καὶ φθέγμα καὶ ἀνεμόεν

φρόνημα καὶ ἀστυνόμους
ὀργὰς ἐδιδάξατο καὶ δυσαύλων
πάγων ὑπαίθρεια καὶ
δύσομβρα φεύγειν βέλη
παντοπόρος· ἄπορος ἐπ᾽ οὐδὲν ἔρχεται
τὸ μέλλον· Ἅιδα μόνον
φεῦξιν οὐκ ἐπάξεται·
νόσων δ᾽ ἀμηχάνων φυγὰς
ξυμπέφρασται.

ΧΟ. Πολλά γεννούν το δέος·
το μέγα δέος ο άνθρωπος γεννά·
περνά τον αφρισμένο πόντο
με τις φουρτούνες του νοτιά,
στη μέση σκάβει το βαθύ
και φουσκωμένο κύμα·
και την υπέρτατη θεά, τη Γη,
την άφθαρτη παιδεύει την ακάματη
οργώνοντας με τα καματερά
χρόνο το χρόνο φιδοσέρνοντας τ᾽ αλέτρι.

Και των αστόχαστων πτηνών
τις φυλές κυνηγά με τα βρόχια,
των αγρίων θηρίων τα έθνη,
των βυθών την υδρόβια φύτρα
με δίχτυα πλεγμένα στριφτά,
ο τετραπέρατος· τ᾽ αγρίμι της βουνοκορφής
δαμάζει με τεχνάσματα· φορεί
στων αλόγων την πλούσια χαίτη ζυγό
και στον ταύρο, που βαρβάτος βοσκάει στα όρη.

Ένας τον άλλο δίδαξε λαλιά,
τη σκέψη, σαν το πνεύμα των ανέμων,
την όρεξη να ζει σε πολιτείες·
πώς να γλιτώνει το χαλάζι μες στ' αγιάζι,
την άγρια δαρτή βροχή μέσα στον κάμπο,
ο πολυμήχανος· αμήχανος δε θ' αντικρίσει
τα μελλούμενα· το χάρο μόνο
να ξεφύγει δεν μπορεί·
μόλο που βρήκε ψάχνοντας και γιατρειές
σ' αγιάτρευτες αρρώστιες.

Αντιστροφή β΄

Σοφόν τι τὸ μηχανόεν
τέχνας ὑπὲρ ἐλπίδ' ἔχων
τοτὲ μὲν κακόν, ἄλλοτ' ἐπ' ἐσθλὸν ἕρπει,
νόμους περαίνων χθονὸς
θεῶν τ' ἔνορκον δίκαν·
ὑψίπολις· ἄπολις ὅτῳ τὸ μὴ καλὸν
ξύνεστι τόλμας χάριν·
μήτ' ἐμοὶ παρέστιος
γένοιτο μήτ' ἴσον φρονῶν
ὃς τάδ' ἔρδοι.

Τέχνες μαστορικές σοφίστηκε
που δεν τις βάζει ο νους,
κι όμως μια στο καλό, μια στο κακό κυλάει·
όποιος κρατεί τον ανθρώπινο νόμο
και του θεού το δίκιο, που όρκος το δένει φριχτός,

πολίτης· αλήτης και φυγάς,
όποιος κλωσάει τ' άδικο, μακάρι και μ' αποκοτιά,
ποτέ σε τράπεζα κοινή
ποτέ μου βούληση κοινή
με κείνον που τέτοια τολμάει.·
(Μπαίνει η Αντιγόνη οδηγούμενη από τον φύλακα.)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ
ΠΡΩΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (162-331)

> **«Μέρος ὅλον τῆς τραγωδίας τὸ μεταξὺ ὅλων χορικῶν μελῶν.»**
> **Αριστ. Περὶ Ποιητικῆς 1452b**

Α' Σκηνή : στ. 162-222. Πρόσωπα : Κρέων-Χορός.

Στη σκηνή εμφανίζεται ο Κρέων από τη μεσαία πύλη των ανακτόρων. Φοράει βασιλική στολή και φέρει τα σύμβολα της εξουσίας, το σκήπτρο και το στέμμα. Συνοδεύεται από δύο δορυφόρους ή κήρυκες. Προχωράει με μεγαλοπρέπεια και απευθύνει στον χορό τις προγραμματικές του διακηρύξεις, στην ουσία όμως την απαγόρευση της ταφής του Πολυνείκη.

162 - 163 τὰ μὲν δὴ πόλεως...πάλιν (Πολίτες...μέγα σάλο)· η μεταφορά, που εικονίζει την πόλη ως πλοίο, είναι πολύ δημοφιλής στην αρχαία λογοτεχνία. Η σωτηρία της πόλης αποδίδεται στους θεούς.

163 - 166 ὑμᾶς δ' ἐγώ...ἱκέσθαι (εγώ με κήρυκες...κάλεσα)· σαφής η προσπάθεια του Κρέοντα να κερδίσει την εύνοια των Θηβαίων.

166 - 169 εἰδὼς εὖ...φρονήμασιν (ήξερα κατ' αρχήν...τα παιδιά του)· ο Κρέων αναφέρεται στην αφοσίωση του χορού προς τον Λάιο και τον Οιδίποδα, με σκοπό να κερδίσει ο ίδιος την εύνοιά του.

170 - 174 ὅτ' οὖν ἐκεῖνοι...τῶν ὀλωλότων (όταν εκείνα...τους χαμένους)· τονίζεται η νομιμότητα της διαδοχής σύμφωνα με τον θεσμό της κληρονομικής βασιλείας. Σύμφωνα με άλλη παραλλαγή του μύθου, ο

Ετεοκλής είχε γιο τον Λαοδάμαντα και ο Πολυνείκης τον Θέσανδρο.

175 - 177 ἀμήχανον...φανῇ (αδύνατο...στο νόμο)· μετάβαση σε άλλο θέμα· μετά το εισαγωγικό τμήμα του λόγου του, ο Κρέων διακηρύσσει τις αρχές του. Φαίνεται ότι ο Σοφοκλής γνωρίζει την αντίστοιχη γνώμη, που αποδίδεται στον Βίαντα, ἀρχή ἄνδρα δείκνυσι.

Αναφέρονται τα τρία βασικά στοιχεία του ηγέτη : η ψυχή αναφέρεται γενικά στην ηθική του υπόσταση, το φρόνημα στην ικανότητά του να χειριστεί με γενναιότητα τα προβλήματα του κράτους και η γνώμη στα διοικητικά του χαρίσματα και κυρίως στην πολιτική του κρίση. Στα τρία αυτά βασικά στοιχεία, που απαιτούνται για την άσκηση της εξουσίας, προστίθεται και η νομοθετική ικανότητα.

178 - 181 ἐμοὶ γὰρ ὃστις...δοκεῖ (για μένα...και παντού)· η παρρησία, κατά τον Κρέοντα, κρίνει τον ηγέτη.

182 - 183 καὶ μείζονα...λέγω (και όποιος...μηδενικό)· η αγάπη προς την πατρίδα βρίσκεται πάνω από φίλους και συγγενείς. Σ΄ αυτούς ασφαλώς περιλαμβάνει τον Πολυνείκη. Διαχρονικό στη λογοτεχνία το θέμα της φιλοπατρίας (πρβλ. Πλάτ. Κρίτων, Θουκ. II,60,2, Μακρυγιάννη Απομνημονεύματα, κ.ά.).

184 - 193 ἐγὼ γάρ, ἴστω Ζεύς...Οἰδίπου πέρι (εγώ - μάρτυρας...του Οιδίποδα)· ο Κρέων δεσμεύεται δημόσια με όρκο ότι θα ασκήσει την εξουσία σύμφωνα με τις αρχές που εξέθεσε. Η αναφορά στους φίλους προφανώς έχει σχέση με τον Πολυνείκη.

Βαθμιαία ο ποιητής αποκαλύπτει το ήθος του Κρέοντα. Έτσι προετοιμάζεται ο χορός να ακούσει το κήρυγμα του βασιλιά.

194 - 206 **Ἐτεοκλέα μέν…αἰκισθέν τ᾽ ἰδεῖν (τον Ετεοκλή…και τα όρνια)**· ο Κρέων επαναλαμβάνει το **κήρυγμα**, που είναι γνωστό στους θεατές από τον πρόλογο. Αποκτά όμως ιδιαίτερη βαρύτητα με την προσωπική διακήρυξη του βασιλιά. Τονίζονται στην αρχή οι νεκρικές τιμές προς τον Ετεοκλή, ενώ αφαιρούνται οι ίδιες τιμές από τον Πολυνείκη. Το μέγεθος της προδοσίας δικαιολογεί την αποτρόπαιη ποινή. Αποκαλύπτει μάλιστα το **κήρυγμα**, και ιδιαίτερα ο φορτισμένος λόγος του Κρέοντα, μια άλλη πλευρά της προσωπικότητάς του, τη μονομέρεια του χαρακτήρα του, την τυφλή αφοσίωσή του στο κράτος, στη φιλοπατρία, στην πειθαρχία.

207 - 210 **τοιόνδ᾽ ἐμόν…τιμήσεται (αυτή ᾽ναι η θέλησή μου…τα νερά πηγαίνει)**· η ανακεφαλαίωση των αρχών του Κρέοντα κλείνει με ρητορική υπερβολή. Ολόκληρος ο λόγος του Κρέοντα (**Κρέοντος ῥῆσις**) φέρει όλα τα γνωρίσματα της δημηγορίας, του λόγου δηλαδή εκείνου που αποβλέπει στην πειθώ. Έτσι το δράμα συνδέεται με την πνευματική και πολιτική πραγματικότητα της εποχής που γράφτηκε.

211 - 214 **σοὶ ταῦτ᾽ ἀρέσκει… ζῶμεν πέρι (ό,τι σου αρέσει…τους ζωντανούς)**· ψυχρή η υποδοχή του **κηρύγματος** από τον χορό.

215 - 222. **ὡς ἄν σκοποί… διώλεσεν (εγγυητές…ελπίδες κέρδους)**· στιχομυθία. Ο Κρέων εκφράζει έντονα τη θέλησή του να εφαρμοστεί η απόφασή του. Ο χορός διατηρεί την επιφυλακτικότητά του και εμμέσως αρνείται να λάβει μέρος στα σχέδια του βασιλιά.

Αποκαλυπτική του ήθους του Κρέοντα είναι η αναζήτηση των πιθανών δραστών στο κέρδος. Οι

θεατές γνωρίζουν σαφώς ότι άλλο είναι το κίνητρο (τραγική ειρωνεία).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1.Στη σκηνή κυριαρχεί ο Κρέων. Πώς διαγράφεται το ήθος του και ποια θεατρική σκοπιμότητα εξυπηρετείται;

2.Ποιες βασικές αρχές διακηρύσσει ο Κρέων, σύμφωνα με τις οποίες θα ασκήσει την εξουσία, και πώς εφαρμόζονται αυτές οι αρχές στην περίπτωση του Πολυνείκη;

3.Ποια είναι η διάρθρωση του λόγου του Κρέοντα και ποια σκοπιμότητα εξυπηρετεί;

4.Να κρίνετε τη στάση του χορού και να τη συγκρίνετε με αυτή της παρόδου.

5.Να παρουσιάσετε τα συναισθήματα των θεατών.

6.Γιατί ο ποιητής επαναλαμβάνει το κήρυγμα του Κρέοντα, που είναι γνωστό από τον πρόλογο;

7.Να σημειώσετε Χ στο σωστό ή λάθος, αν θεωρείτε ότι η αντίστοιχη απάντηση είναι σωστή ή λανθασμένη :

α. Ο Κρέων εισέρχεται από την αριστερή πάροδο	Σωστό □ Λάθος □
β. Ο Κρέων εισέρχεται με τους δορυφόρους στη σκηνή	Σωστό □ Λάθος □
γ. Ο Κρέων διαλέγεται με τον κορυφαίο του χορού	Σωστό □ Λάθος □

Β΄ Σκηνή : στ. 223-331. Πρόσωπα : Κρέων-Χορός-Φύλακας

Ο φύλακας μπαίνει από την αριστερή πάροδο. Μεταφέρει έντρομος όσα συνέβησαν και συνδέονται με τη συμβολική ταφή του Πολυνείκη. Απλοϊκός και αφελής ο φύλακας, με την παραστατική του αφήγηση, μετατρέπει το τραγικό σε κωμικό.

223 - 236 ἄναξ, ἐρῶ...τὸ μόρσιμον (βασιλιά,...και τίποτε άλλο)· ο φύλακας είναι ένας γνήσιος λαϊκός τύπος της εποχής, συνηθισμένος άλλωστε και στους νεότερους δημιουργούς. Φλύαρος και κουτοπόνηρος,

δεν του λείπει το χιούμορ αλλά και ο ψυχρός ρεαλισμός. Φαίνεται το ήθος του Φύλακα από τον τρόπο που εκφράζεται;

237 - 244 **τί δ' ἐστίν,...ἀπαλλαχθεὶς ἄπει (τι συμβαίνει...θα μιλήσεις τέλος πάντων)**; Οι αοριστίες και οι υπεκφυγές του φύλακα προκαλούν την οργή και την αγανάκτηση του Κρέοντα, ενώ ταυτόχρονα εντείνουν το ενδιαφέρον των θεατών.

245 - 247 **καὶ δὴ λέγω σοι... ἃ χρὴ (θα σου μιλήσω...τον ράντισε)**· ο φύλακας αποκαλύπτει επιτέλους ότι κάποιος έθαψε τον νεκρό. Η αποκάλυψη συντελεί στη δραστική προώθηση του μύθου.

248 **τί φῄς; τίς...τάδε (τι λες; ...πράξη)**; Οι αλλεπάλληλες ερωτήσεις δηλώνουν την έκπληξη και την ταραχή του Κρέοντα. Αδύνατο να υποθέσει ότι ο δράστης είναι γυναίκα. Οι θεατές γνωρίζουν όμως την αλήθεια (τραγική ειρωνεία).

249 - 252 **οὐκ οἶδ'... οὐργάτης τις ἦν (δεν ξέρω...ο δράστης άφαντος)**· αρχίζει η μακρά αφήγηση του φύλακα. Η αφήγηση μεταφέρει εξωσκηνικά γεγονότα. Έχει περιγραφικό χαρακτήρα και ο ποιητικός λόγος μεταστοιχειώνεται σε φανταστική εικόνα στη συνείδηση των θεατών. Ο σκηνικός χώρος νεκρώνεται, η φαντασία όμως των θεατών αναπλάθει τις διαδοχικές σκηνές, τα ίχνη της ταφής, τη σύγκρουση των φυλάκων, τη θεοδικία, τον κλήρο.

253 **ὁ πρῶτος ἡμεροσκόπος (της μέρας ο σκοπός ο πρώτος)**· δεν είναι σαφές πότε εγκαταστάθηκε η φρουρά. Το προηγούμενο βράδυ ή νωρίς το πρωί; Αν πήγε το βράδυ, οι φρουροί αμέλησαν· αν πήγαν νωρίς το πρωί, τότε η ταφή από την Αντιγόνη προηγήθηκε.

255 - 256 **ὁ μὲν γάρ...ἐπῆν κόνις (ο πεθαμένος...το κακό)**· πρόκειται για συμβολική ταφή. Ο φύλακας

περιγράφει την ταφή, αλλά και αποδοκιμάζει εμμέσως την απόφαση του Κρέοντα.

257 - 258 **σημεῖα δ'...ἐξεφαίνετο (χνάρι θεριού...δε φαινόταν)**· η απουσία των ιχνών δίνει στην ταφή μυστηριακό χαρακτήρα.

259 - 263 **λόγοι δ' ἐν ἀλλήλοισιν...μὴ εἰδέναι (βαρύ βρισίδι...δεν ήξερε)**· η σύγκρουση των φυλάκων είναι ενδεικτική του ήθους τους.

264 - 267 **ἦμεν δ'... εἰργασμένῳ (ήμαστε...αν το 'κανες ποτές)**· πανάρχαιο είδος θεοδικίας (ή αλλιώς θεοκρισίας), που επιβιώνει στη λαϊκή αντίληψη.

268 - 277 **τέλος δ' ὅτ' οὐδὲν... κακῶν ἐπῶν (τέλος...κακό μαντατοφόρο)**· η τύχη του φύλακα στην κλήρωση είναι ταυτόχρονα και η ατυχία του, γιατί του ανατέθηκε η μεταφορά κακών ειδήσεων στον βασιλιά.

278 - 279 **ἄναξ,...βουλεύει πάλαι (Βασιλιά...τούτο 'δω)**· η παρέμβαση του χορού στην ουσία αποτελεί έμμεση αποδοκιμασία του Κρέοντα. Μπορείτε να εξηγήσετε τους λόγους;

280 **παῦσαι...λέγων**· ο Κρέων διακόπτει απότομα τον κορυφαίο του χορού. Απορρίπτει οργισμένος την επιφυλακτική παρατήρηση του κορυφαίου για πιθανή θεϊκή παρέμβαση.

281 **ἄνους τε καὶ γέρων ἅμα**· η απερισκεψία ασυμβίβαστη με τα γηρατειά.

280 - 283 **λέγων...λέγεις...λέγων**· η επανάληψη εκφράζει την ταραχή και την οργή του βασιλιά.

283 **πρόνοιαν ἴσχειν**· αναρωτιέται πώς μπορεί οι θεοί να μεριμνούν για τους προδότες.

285 **ἔκρυπτον**· ήπια έκφραση του **ἔθαπτον**.

285 **ἀμφικίονας ναούς**· αναχρονισμός.

289 – 292 **ἀλλὰ ταῦτα…ἐμέ·** ο Κρέων υποψιάζεται πολιτική συνωμοσία εναντίον του. Καχυποψία και φόβοι συνοδεύουν την εξουσία.
293 **ἐξεπίσταμαι καλῶς·** η υποψία μεταπίπτει σε βεβαιότητα.
295 - 301 **οὐδὲν γάρ…εἰδέναι·** κατά βάση οι απόψεις του Κρέοντα για το χρήμα είναι σωστές. Διατηρούν όμως την ορθότητά τους, όταν λέγονται από τον Κρέοντα τη συγκεκριμένη στιγμή;
302 - 303 **ὅσοι δέ…τάδε·** ο Κρέων συνδέει τη δωροδοκία και με πολιτικά κίνητρα. Διαφαίνεται έτσι και η δράση της αντίπαλης πολιτικής μερίδας που αμφισβητούσε την εξουσία.
304 - 309 **ἀλλ' εἴπερ…λέγω·** ορκίζεται στον βασιλιά των θεών ως βασιλιά των Θηβαίων· γιατί άραγε ο Κρέων καταφεύγει για δεύτερη φορά (πρβλ. στ. 184) στον όρκο;
308 - 309 **οὐκ ὑμῖν…ὕβριν·** απειλεί όχι μόνο με θάνατο αλλά και με βασανιστήρια. Είναι γνωστό ότι οι δούλοι υποβάλλονταν σε βασανιστήρια, για να μαρτυρήσουν την αλήθεια στα δικαστήρια. Διαφυλάσσουν όμως το πολιτικό κύρος των αρχόντων οι απειλές; Η παράνομη ταφή συνιστά κατά τον Κρέοντα ύβρη.
310 **ἵνα … οἰστέον·** χαιρέκακη ειρωνεία. Ανώφελη η γνώση, αφού θα έχουν πεθάνει!
311 - 312 **τὸ λοιπόν…φιλεῖν·** εναλλαγή των χρόνων· το **ἁρπάζητε** δηλώνει την επαναλαμβανόμενη πράξη, ενώ το **μάθητε** πράξη που θα γίνει.
315 **εἰπεῖν τι…οὕτως ἴω ·** ο φύλακας ζητά μια τελευταία ευκαιρία να μιλήσει.
316 – 319 **οὐκ οἶσθα…ἐγώ ·** τύπος λαϊκός ο φύλακας υπερνικά τον φόβο του και εγγίζει τα όρια της

αδιακρισίας. Με μοναδικό κίνητρο τη σωτηρία του, προσπαθεί να πείσει τον Κρέοντα ότι αυτός είναι απλώς ο μαντατοφόρος και όχι ο δράστης.

320 **λάλημα**· η χρήση του ουδετέρου αποτελεί σαφή έκφραση περιφρόνησης.

323 **ἦ δεινὸν...δοκεῖν**· ώριμη κρίση του φύλακα.

324 **κόμψευέ νυν τὴν δόξαν**· λογοπαίγνιο. Ο φύλακας παίζει με τη διπλή σημασία του **δοκεῖ**: 1) νομίζω και 2) αποφασίζω. Ο Κρέων μάλλον δεν αντιλαμβάνεται ότι κατηγορείται ως άδικος κριτής και δικαστής.

325 **τοὺς δρῶντας**· κατά τον Κρέοντα, οι δράστες ήταν πολλοί (τραγική ειρωνεία).

327 **ἀλλ' εὐρεθείη**· προοικονομείται η εξέλιξη της υπόθεσης. Αριστοτεχνικό εφεύρημα του Σοφοκλή είναι η αναβολή της αποκάλυψης του δράστη.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Η είδηση που έφερε ο φύλακας προωθεί την υπόθεση του έργου; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

2 Τι νόημα έχει, κατά τη γνώμη σας, ο τρόπος της ταφής;

3 Σε ποιους στίχους υπάρχει τραγική ειρωνεία; Να την εντοπίσετε και να τη σχολιάσετε.

4 Ο φύλακας, ως θεατρικός τύπος, έχει διαγραφεί από τον ποιητή «**κατὰ τὸ εἰκὸς καὶ τὸ ἀναγκαῖον**»; (βλ. Λεξικό βασικών θεατρικών όρων).

5 **Η διήγηση του φύλακα είναι αρκετά φλύαρη. Για ποιους λόγους;**

6 **Σημειώστε Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο της πρότασης είναι σωστό ή λανθασμένο.**

Η παρέμβαση του χορού (στ. 279-280) αποτελεί :

α. αποδοκιμασία του Κρέοντα	**Σωστό** □ **Λάθος** □
β. επιδοκιμασία του Κρέοντα	**Σωστό** □ **Λάθος** □
γ. ουδέτερη στάση	**Σωστό** □ **Λάθος** □

7 **Ποια είναι η ψυχική κατάσταση του Κρέοντα, μετά την αγγελία του φύλακα, και σε ποια σημεία του κειμένου φαίνεται;**

8 **Σε ποια κίνητρα αποδίδει ο Κρέων την ταφή; Είναι αυτό ενδεικτικό του ήθους του;**

9 **Ο φύλακας μπήκε στη σκηνή :**
α. από τη μεσαία πύλη
β. από την αριστερή πάροδο
γ. από τη δεξιά πάροδο
Να υπογραμμίσετε τη σωστή απάντηση

10 **Να υπογραμμίσετε τις προστακτικές που βρίσκονται στους στ. 280-314 και να τις κλίνετε στον χρόνο που βρίσκονται.**

11 **Στους ίδιους στίχους (280-314) να χαρακτηρίσετε τις δευτερεύουσες προτάσεις που εκφέρονται με απαρέμφατο.**

12 **Δαίμονας, φρένας, δόμων : Να γράψετε δύο ομόρριζα των ουσιαστικών αυτών στη νέα ελληνική και να σχηματίσετε αντίστοιχες προτάσεις.**

13 **Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις και τις φράσεις κατά σημασιολογικά ζεύγη :**

α. ἄργυρος
β. ἐξανίστησι δόμων
γ. δίδωμι εἰπεῖν
δ. φεῦ

1. αλίμονο
2. επιτρέπω να μιλήσει
3. χρήμα

4. ξεσπιτώνει

14. Σημειώστε Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο της πρότασης είναι σωστό ή λανθασμένο.

α. . ἄναξ (στ. 281) : είναι κατηγορούμενο	**Σωστό** □ **Λάθος** □
β. θεούς (στ. 288) : είναι αντικείμενο	**Σωστό** □ **Λάθος** □
γ. φιλεῖν (στ. 312) : είναι υποκείμενο	**Σωστό** □ **Λάθος** □

δ. εὐρεθείη (στ. 327) : είναι δυνητική ευκτική	**Σωστό** □ **Λάθος** □

ΠΡΩΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ (332 – 375)

«Μέλος χοροῦ, τὸ ἄνευ ἀναπαίστου καὶ τροχαίου»
Αριστ. Περὶ ποιητικῆς 1452b

Μετά την αποχώρηση του Κρέοντα και του φύλακα, ο χορός μένει μόνος. Ἐχει πάρει τη θέση του στην ορχήστρα. Χωρίζεται σε δύο ημιχόρια που εναλλάξ χορεύουν και τραγουδούν. Το χορικό χωρίζεται σε δύο στροφές και αντιστροφές και αποτελεί έναν ύμνο στη δύναμη, την τόλμη και την εφευρετικότητα του ανθρώπου. Τον θαυμασμό του χορού προκάλεσε η τόλμη των αγνώστων, που, αψηφώντας κάθε κίνδυνο και παραβαίνοντας την εντολή του Κρέοντα, έθαψαν τον Πολυνείκη. Ο ύμνος του χορού στον άνθρωπο, επουλώνει προς στιγμή την ταραγμένη ατμόσφαιρα από την απροσδόκητη είδηση της ταφής.

Α΄ Σύστημα
στροφή α΄

332 - 333 πολλά…πέλει (πολλὰ…γεννά)· το στάσιμο αρχίζει με τον θαυμασμό προς τον άνθρωπο. Κεντρίζει έτσι ο ποιητής το ενδιαφέρον και την ανυπομονησία των θεατών, τόσο για την επιβεβαίωση του αφορισμού όσο και για την εξέλιξη του έργου.

334 - 337 τοῦτο…οἴδμασιν (περνᾶ…φουσκωμένο κύμα)· απαριθμεί ο ποιητής στη συνέχεια τα σπουδαιότερα κατορθώματα του ανθρώπου. Το πρώτο κατόρθωμα είναι η τιθάσευση του υγρού στοιχείου με τη ναυσιπλοΐα.

337 - 341 θεῶν τε…πολεύων (και την υπέρτατη θεά…τ' αλέτρι)· αναφέρεται στην εκμετάλλευση της γης

από τον άνθρωπο. Θεά και ύλη η γη, άφθαρτη από τη μια, καταπονείται με την καλλιέργεια από την άλλη.

αντιστροφή α΄

342 - 347 κουφονόων...περιφραδὴς ἀνὴρ (και των αστόχαστων...ο τετραπέρατος)· **μετά τα άψυχα, ο άνθρωπος υποτάσσει τα έμψυχα. Συλλαμβάνει ή σκοτώνει τα πουλιά, τα θηρία, τα ψάρια.**

347 - 352 κρατεῖ δέ...ταῦρον (τ' αγρίμι...στα όρη)· **η δεύτερη ομάδα των εμψύχων, που ο άνθρωπος τιθασεύει και τα θέτει στην υπηρεσία του. Η υπόμνηση μάλιστα της υποταγής του αλόγου κολάκευε τους Αθηναίους. Κατά τη μυθολογία, ο Εριχθόνιος ήταν αυτός που πρώτος δάμασε το άλογο.**

στροφή β΄

353 - 356 καὶ φθέγμα...ἐδιδάξατο (ένας τον άλλο...πολιτείες)· **ο χορός υμνεί την πνευματική ανάπτυξη και τη δημιουργία πολιτισμού και πολιτείας. Η λαλιά και η σκέψη συνιστούν τον προφορικό και γραπτό λόγο αλλά και τον ενδιάθετο, δηλαδή τη λογική σκέψη.**

356 - 361 καὶ δυσαύλων...τὸ μέλλον (πώς να γλιτώνει...τα μελλούμενα)· **η οργάνωση της πόλης και η κατοικία τον απάλλαξαν από τις δυσμενείς επιδράσεις του φυσικού περιβάλλοντος. Αξιοπρόσεκτη η αντίθεση πολυμήχανος (παντο-πόρος) - αμήχανος (ἀλγεινὸν-πορος).**

361 - 363 Ἅιδα...ξυμπέφρασται (το χάρο μόνο...αρρώστιες)· **μόνο τον θάνατο δε δάμασε ο άνθρωπος και ούτε πρόκειται, κατά τον ποιητή, να τον δαμάσει. Παλεύει όμως μ' αυτόν και πότε-πότε, έστω και για λίγο, του ξεφεύγει.**

αντιστροφή β΄

365 - 367 σοφόν... ἔρπει (τέχνες...κυλάει)· ανοδική, κατά τον Σοφοκλή, η πορεία του ανθρώπου (πρβλ. Ευριπ. **Ἱκέτιδες 195**, Αισχ. **Προμηθεὺς Δεσμώτης 442-506**, Ησίοδ. **Ἔργα και Ἡμέραι 109-201**). Ο άνθρωπος όμως είναι ηθικά ασταθής, μια στο καλό και μια στο κακό.

368 - 371 νόμους...χάριν (όποιος κρατεί...τ' άδικο)· την πόλη συγκρατεί η τήρηση των θείων και ανθρώπινων νόμων (πρβλ. Πλάτ. **Πρωταγ.**). Ο χορός επανέρχεται στην υπόθεση του δράματος. Ποιος όμως είναι ο **ὑψίπολις** και ποιος ο **ἄπολις**, ο Κρέων ή η Αντιγόνη;

372 - 375 μήτε...ἔρδει (μακάρι...τολμάει)· η τελική ευχή του χορού είναι και καταδίκη του δράστη της ταφής. Προφανώς ο χορός φοβάται δυσάρεστες εξελίξεις.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Το στάσιμο ανήκει :

α. στα κατά ποσόν μέρη της τραγωδίας	□

β. στα κατά ποιόν μέρη της τραγωδίας	□

Να σημειώσετε Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο.

2.Το στάσιμο χαρακτηρίστηκε ως ύμνος στον άνθρωπο. Μπορείτε να επιβεβαιώσετε αυτόν τον χαρακτηρισμό;

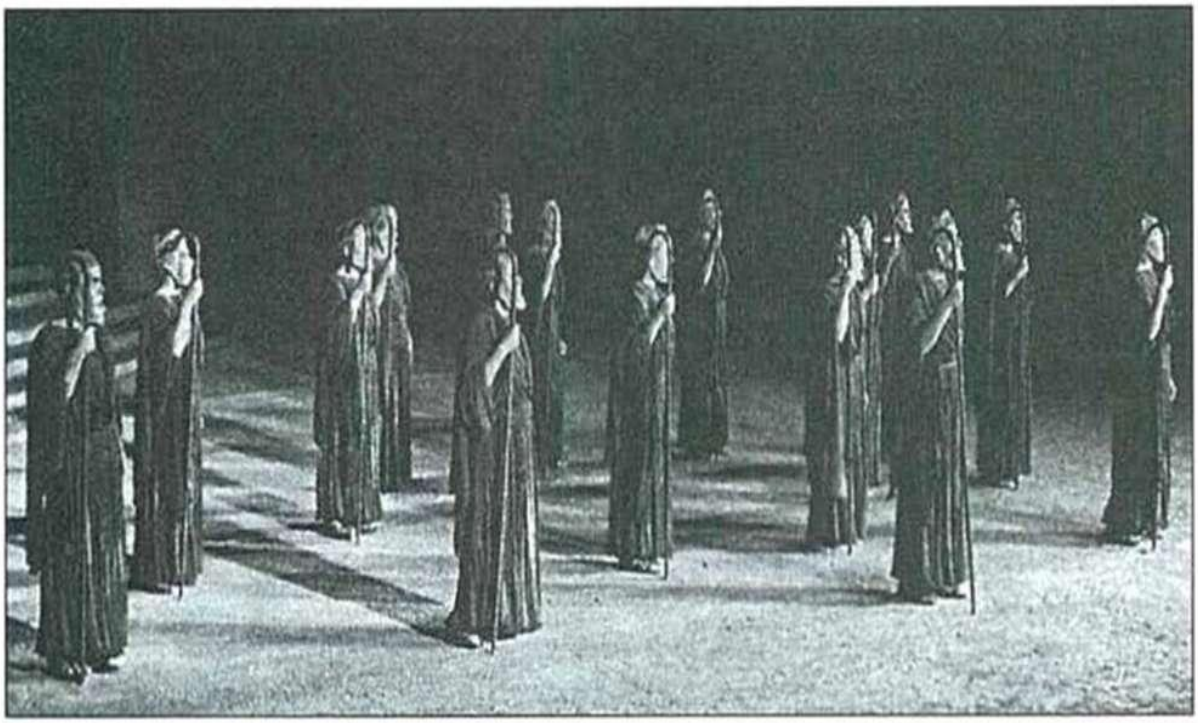
3 Με ποια, κυρίως, εκφραστικά μέσα ο ποιητής παρουσιάζει την πολιτιστική πορεία του ανθρώπου;

4 Πώς συνδέεται το χορικό με την υπόθεση του έργου;

5 Να παρακολουθήσετε την κλιμάκωση των συναισθημάτων του χορού.

6 Ο χορός υμνεί την παντοδυναμία του ανθρώπου. Στον εξωσκηνικό χώρο οι θεατές φαντάζονται την καταδίωξη της Αντιγόνης. Ποια νομίζετε ότι είναι τα συναισθήματά τους;

7 Συνθετική εργασία : Στα παρακάτω αποσπάσματα των αρχαίων ελληνικών κειμένων καταγράφεται η πολιτιστική πορεία του ανθρώπου. Να τα διαβάσετε και να εκθέσετε τα συμπεράσματά σας σε ένα μικρό δοκίμιο:
α. Ησιόδου Ἔργα και Ἡμέραι, στ. 109-201.
β. Ευριπίδη Ἱκέτιδες στ. 195 κ.ε
γ. Αισχύλου Προμηθεύς Δεσμώτης, στ. 448-506.
δ. Πλάτωνος Πρωταγόρας, κεφ. ΙΑ-ΙΓ.

18. Εθνικό Θέατρο. Επιδαύρια 1956 Αντιγόνη. Ο Χορός. (Φωτ. Εθνικού Θεάτρου).

Β΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

376 Ἐς δαιμόνιον τέρας ἀμφινοῶ
τόδε· πῶς εἰδὼς ἀντιλογήσω
τήνδ᾽ οὐκ εἶναι παῖδ᾽ Ἀντιγόνην;
Ὦ δύστηνος καὶ δυστήνου
380 πατρὸς Οἰδιπόδα,
τί ποτ᾽; οὐ δή που σέ γ᾽ ἀπιστοῦσαν
τοῖς βασιλείοισιν ἄγουσι νόμοις
καὶ ἐν ἀφροσύνῃ καθελόντες;

376 Ακατανόητο μυστήριο που με διχάζει βλέπω·
την κόρη πώς να πω δεν τη γνωρίζω, την Αντιγόνη;
Κόρη κακορίζικη του κακορίζικου
380 πατέρα Οιδίποδα, τι τρέχει;
Μήπως και πάτησες του βασιλιά το νόμο;
μήπως τρελάθηκες, σε πιάσαν και σε φέρανε;

ΦΥ. Ἥδ’ ἔστ’ ἐκείνη τοὔργον ἡ ’ξειργασμένη·
τήνδ’ εἵλομεν θάπτουσαν· ἀλλὰ ποῦ Κρέων;
ΧΟ. Ὅδ’ ἐκ δόμων ἄψορρος εἰς δέον περᾷ.
ΚΡ. Τί δ’ ἔστι; ποίᾳ ξύμμετρος προὔβην τύχῃ;
ΦΥ. Ἄναξ, βροτοῖσιν οὐδέν ἐστ’ ἀπώμοτον·
ψεύδει γὰρ ἡ ’πίνοια τὴν γνώμην· ἐπεὶ
σχολῇ ποθ’ ἥξειν δεῦρ’ ἂν ἐξηύχουν ἐγὼ
ταῖς σαῖς ἀπειλαῖς, αἷς ἐχειμάσθην τότε.
Ἀλλ’ ἡ γὰρ ἐκτὸς καὶ παρ’ ἐλπίδας χαρὰ
ἔοικεν ἄλλῃ μῆκος οὐδὲν ἡδονῇ,
ἥκω, δι’ ὅρκων καίπερ ὢν ἀπώμοτος,
κόρην ἄγων τήνδ’, ἣ καθῃρέθη τάφον
κοσμοῦσα. Κλῆρος ἐνθάδ’ οὐκ ἐπάλλετο,
ἀλλ’ ἔστ’ ἐμὸν θοὔρμαιον, οὐκ ἄλλου, τόδε.
Καὶ νῦν, ἄναξ, τήνδ’ αὐτὸς, ὡς θέλεις, λαβὼν
καὶ κρῖνε κἀξέλεγχ’· ἐγὼ δ’ ἐλεύθερος
δίκαιός εἰμι τῶνδ’ ἀπηλλάχθαι κακῶν.

ΦΥ.Αυτή ᾽ναι εκείνη που σκάρωσε τη δουλειά·
την πιάσαμε να θάβει· μα πού ᾽ναι ο Κρέοντας;
(Μπαίνει ο Κρέοντας)
ΧΟ. Να τος, απ᾽ το παλάτι πάνω στην ώρα βγαίνει.
ΚΡ. Τι συμβαίνει; Τι πέτυχα πάνω στην ώρα;
ΦΥ. Βασιλιά, δεν πρέπει πια κανείς να παίρνει όρκο·
στερνή μου γνώση να σε είχα πρώτα.
Κι εγώ ορκίστηκα να μην ξαναπατήσω πόδι,
όταν με κοψοχόλιασες με τις φοβέρες σου.
Όμως η ξαφνική κι ανέλπιστη χαρά
απ᾽ όλες τις χαρές έχει περίσσια γλύκα.
Εδώ ᾽μαι πάλι -κι ας ορκίστηκα-
σου φέρνω το κορίτσι που πιάστηκε
τον τάφο να στολίζει. Εδώ δεν μπήκε κλήρος·
δικά μου τα βρετίκια και άλλου κανενός.
Και τώρα, βασιλιά μου, πάρ᾽ τη γι᾽ ανάκριση·
ξεψάχνισε μονάχος σου και βρες τα· δίκιο είναι
εγώ να φύγω λεύτερος και δίχως ρετσινιά.

ΚΡ. Ἄγεις δὲ τήνδε τῷ τρόπῳ πόθεν λαβών;
ΦΥ. Αὕτη τὸν ἄνδρ᾽ ἔθαπτε· πάντ᾽ ἐπίστασαι.
ΚΡ. Ἦ καὶ ξυνίης καὶ λέγεις ὀρθῶς ἃ φῄς;
ΦΥ. Ταύτην γ᾽ ἰδὼν θάπτουσαν ὃν σὺ τὸν νεκρὸν
ἀπεῖπας. Ἆρ᾽ ἔνδηλα καὶ σαφῆ λέγω;
ΚΡ. Καὶ πῶς ὁρᾶται κἀπίληπτος ἠρέθη;
ΦΥ. Τοιοῦτον ἦν τὸ πρᾶγμ᾽· ὅπως γὰρ ἥκομεν,
πρὸς σοῦ τὰ δείν᾽ ἐκεῖν᾽ ἐπηπειλημένοι,
πᾶσαν κόνιν σήραντες ἢ κατεῖχε τὸν
νέκυν, μυδῶν τε σῶμα γυμνώσαντες εὖ,
καθήμεθ᾽ ἄκρων ἐκ πάγων ὑπήνεμοι,
ὀσμὴν ἀπ᾽ αὐτοῦ μὴ βάλῃ πεφευγότες,
ἐγερτὶ κινῶν ἄνδρ᾽ ἀνὴρ ἐπιρρόθοις
κακοῖσιν, εἴ τις τοῦδ᾽ ἀκηδήσοι πόνου.
Χρόνον τάδ᾽ ἦν τοσοῦτον, ἔστ᾽ ἐν αἰθέρι
μέσῳ κατέστη λαμπρὸς ἡλίου κύκλος
καὶ καῦμ᾽ ἔθαλπε· καὶ τότ᾽ ἐξαίφνης χθονὸς
τυφὼς ἀείρας σκηπτόν, οὐράνιον ἄχος,
πίμπλησι πεδίον, πᾶσαν αἰκίζων φόβην
ὕλης πεδιάδος, ἐν δ᾽ ἐμεστώθη μέγας
αἰθήρ· μύσαντες δ᾽ εἴχομεν θείαν νόσον.

ΚΡ. Κι αυτή που κουβαλάς πότε και πώς την έπιασες;
ΦΥ. Έθαβε τον νεκρό· αυτό είν' όλο.
ΚΡ. Είσαι με τα σωστά σου; ξέρεις καλά τι λες;
ΦΥ. Να θάβει την είδα τον νεκρό που αποκήρυξες·
μιλάω τάχα καθαρά και ξάστερα;
ΚΡ. Και πώς την είδατε και πώς την πιάσατε· επ' αυτοφώρω;
ΦΥ. Άκου πώς έχει το πράγμα· όταν γυρίσαμε,
απ' τις πολλές φοβέρες τις δικές σου τρομαγμένοι,
σαρώσαμε τη σκόνη που σκέπαζε τον πεθαμένο
και καλά καλά γυμνώσαμε το σάπιο πτώμα.
Απάνεμα καθόμαστε στων βράχων την κορφή,
για να γλιτώσουμε τις μύτες απ' τη βρώμα.
Ο ένας τον άλλο ξάγρυπνο κρατούσε
με βρισιές, μην τύχει κι έπαιρνε στ' αψήφιστα το πράγμα.
Αυτό θα τράβηξε πολύ, ώσπου μεσουρανίς
ο δίσκος ο λαμπρός σκαρφάλωσε του ήλιου
κι έβραζε το λιοπύρι· και τότε ξαφνικά
λίβας ξεσήκωσε στη γη μεγάλο κουρνιαχτό,
θεομηνία, στον κάμπο χίμηξε και μάδησε
των δέντρων τις κορφές κι ο ουρανός αντάριασε.
Βαστάγαμε την οργή του θεού με τα μάτια κλειστά.

Καὶ τοῦδ’ ἀπαλλαγέντος ἐν χρόνῳ μακρῷ,
ἡ παῖς ὁρᾶται κἀνακωκύει πικρᾶς
ὄρνιθος ὀξὺν φθόγγον, ὡς ὅταν κενῆς
εὐνῆς νεοσσῶν ὀρφανὸν βλέψῃ λέχος·
οὕτω δὲ χαὔτη, ψιλὸν ὡς ὁρᾷ νέκυν,
γόοισιν ἐξῴμωξεν, ἐκ δ’ ἀρὰς κακὰς
ἠρᾶτο τοῖσι τοὔργον ἐξειργασμένοις.
Καὶ χερσὶν εὐθὺς διψίαν φέρει κόνιν,
ἔκ τ’ εὐκροτήτου χαλκέας ἄρδην πρόχου
χοαῖσι τρισπόνδοισι τὸν νέκυν στέφει.
Χἡμεῖς ἰδόντες ἱέμεσθα, σὺν δέ νιν
θηρώμεθ’ εὐθὺς οὐδὲν ἐκπεπληγμένην,
καὶ τάς τε πρόσθεν τάς τε νῦν ἠλέγχομεν
πράξεις· ἄπαρνος δ’ οὐδενὸς καθίστατο,
ἄμ’ ἠδέως ἔμοιγε κἀλγεινῶς ἄμα.
Τὸ μὲν γὰρ αὐτὸν ἐκ κακῶν πεφευγέναι
ἥδιστον, ἐς κακὸν δὲ τοὺς φίλους ἄγειν
ἀλγεινόν· ἀλλὰ πάντα ταῦθ’ ἥσσω λαβεῖν
ἐμοὶ πέφυκεν τῆς ἐμῆς σωτηρίας.

Κράτησεν ώρα πολλή και τέλος καταλάγιαζε,
όταν η κόρη φάνηκε· θρηνεί σαν το πικρό
πουλί βραχνά που την άδεια θα βρει,
ορφανή, χωρίς τα μικρά, τη φωλιά του.
Έτσι κι αυτή, γυμνό σα βλέπει το νεκρό,
σπαράζει, δέρνεται και με κατάρες άγριες
αυτούς που το ᾽χαν κάνει καταριέται.
Στα δυο της χέρια κουβαλά χώμα στεγνό
κι από ροΐ χαλκωματένιο ραντίζει
τον πεθαμένο τρεις φορές με τ᾽ άγιασμα.
Εμείς την είδαμε κι ορμήσαμε και με το πρώτο
την πιάσαμε· δεν έμοιαζε καθόλου ταραγμένη.
Την ξεψαχνίζαμε και για τα τώρα και για τα πριν·
τίποτα δεν αρνιότανε, κι αυτό μου φέρνει
γλυκόπικρη χαρά στ᾽ αλήθεια.
Όταν γλυτώνεις συμφορές είναι γλυκό,
κι όμως πικρό στη συμφορά να σέρνεις φίλους.
Όμως για μένα δε μετρούν αυτά,
μπροστά στη σωτηρία μου.

441 ΚΡ. Σὲ δή, σὲ τὴν νεύουσαν εἰς πέδον κάρα,
φῄς, ἢ καταρνῇ μὴ δεδρακέναι τάδε;
ΑΝ. Καὶ φημὶ δρᾶσαι κοὐκ ἀπαρνοῦμαι τὸ μή.
ΚΡ. Σὺ μὲν κομίζοις ἂν σεαυτὸν ᾗ θέλεις
445 ἔξω βαρείας αἰτίας ἐλεύθερον·
σὺ δ' εἰπέ μοι μὴ μῆκος, ἀλλὰ συντόμως,
ᾔδησθα κηρυχθέντα μὴ πράσσειν τάδε;
ΑΝ. Ἤιδη· τί δ' οὐκ ἔμελλον; ἐμφανῆ γὰρ ἦν.
ΚΡ. Καὶ δῆτ' ἐτόλμας τούσδ' ὑπερβαίνειν νόμους;
450 ΑΝ. Οὐ γάρ τί μοι Ζεὺς ἦν ὁ κηρύξας τάδε,
οὐδ' ἡ ξύνοικος τῶν κάτω θεῶν Δίκη
τοιούσδ' ἐν ἀνθρώποισιν ὥρισεν νόμους,
οὐδὲ σθένειν τοσοῦτον ᾠόμην τὰ σὰ
κηρύγματ' ὥστ' ἄγραπτα κἀσφαλῆ θεῶν
455 νόμιμα δύνασθαι θνητὸν ὄνθ' ὑπερδραμεῖν.
Οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀεί ποτε
ζῇ ταῦτα, κοὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου 'φάνη.
Τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον, ἀνδρὸς οὐδενὸς
φρόνημα δείσασ', ἐν θεοῖσι τὴν δίκην
460 δώσειν· θανουμένη γὰρ ἐξῄδη, τί δ' οὔ;

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

441 σὲ δή, σὲ (καλῶ) = σε σένα, σε σένα μιλώ
νεύω κάρα = σκύβω το κεφάλι
φῄς, ἢ...δεδρακέναι = ομολογείς ή αρνείσαι ότι έκανες
καὶ φημί...κοὐκ ἀπαρνοῦμαι = και ομολογώ και δεν αρνούμαι (ειρωνεία)

κομίζοις ἂν (αντί **κόμιζε**) = μπορείς να πας (ηπιότερος ο τόνος της εντολής)
ἔξω βαρείας...ἐλεύθερον (πλεονασμός) = εντελώς απαλλαγμένος από τη βαριά κατηγορία
μὴ μῆκος = όχι με πολυλογία
κηρυχθέντα (κτγρμ. μτχ.) = ότι είχε διακηρυχθεί

ᾔδη· τί δ' οὐκ ἔμελλον (ενν. **εἰδέναι**)= το ξερα· πώς ήταν δυνατό να μην το ξέρω;
ὑπερβαίνω = παραβαίνω
450 **οὐ γάρ** = ναι (σχ. αποσιώπησης), γιατί δεν...
σθένω (<**σθένος**=δύναμη) = έχω δύναμη
ἄγραπτα κἀσφαλῆ νόμιμα =
άγραφοι και απαρασάλευτοι νόμοι
θνητὸν (σε) ὄνθ' (ενδοτ. μτχ.) = εσύ, αν και θνητός
ὑπερδραμεῖν (ὑπερτρέχω) = να ξεπεράσεις
οὐ νῦν κἀχθές = όχι σήμερα και χθες (δηλ. πρόσκαιροι)
ἀεί ποτε ζῇ = έχουν αιώνια ισχύ
φρόνημα (<**φρονῶ**) = διάθεση, αλαζονεία
δείσασα (αιτιολ. μτχ.) = επειδή φοβήθηκα, από φόβο
ἐν θεοῖσι (εμπρ. προσδ. τόπου· δηλώνει το ενώπιον) = μπροστά
στους θεούς (η πρόθεση ἐν+δοτ. χρησιμοποιείται στο δικανικό λεξιλόγιο)
ἐξῄδη θανουμένη (κτγρμ. μτχ.) = ήξερα πολύ καλά πως θα πεθάνω
460 **τί δ' οὐ (ενν. ἔμελλον εἰδέναι)** = πώς όχι; (δηλ. γιατί να μην το ξέρω; Η πρόκληση και η περιφρόνηση υποδηλώνουν το αγέρωχο ήθος της Αντιγόνης)

κεἰ μὴ σὺ προὐκήρυξας. Εἰ δὲ τοῦ χρόνου
πρόσθεν θανοῦμαι, κέρδος αὖτ᾽ ἐγὼ λέγω·
ὅστις γὰρ ἐν πολλοῖσιν ὡς ἐγὼ κακοῖς
ζῇ, πῶς ὅδ᾽ οὐχὶ κατθανὼν κέρδος φέρει;
Οὕτως ἔμοιγε τοῦδε τοῦ μόρου τυχεῖν
παρ᾽ οὐδὲν ἄλγος· ἀλλ᾽ ἄν, εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς
μητρὸς θανόντ᾽ ἄθαπτον ἠνσχόμην νέκυν,
κείνοις ἂν ἤλγουν· τοῖσδε δ᾽ οὐκ ἀλγύνομαι.
Σοὶ δ᾽ εἰ δοκῶ νῦν μῶρα δρῶσα τυγχάνειν,
σχεδόν τι μώρῳ μωρίαν ὀφλισκάνω.
ΧΟ. Δηλοῖ τὸ γέννημ᾽ ὠμὸν ἐξ ὠμοῦ πατρὸς
τῆς παιδός· εἴκειν δ᾽ οὐκ ἐπίσταται κακοῖς.
ΚΡ. Ἀλλ᾽ ἴσθι τοι τὰ σκλήρ᾽ ἄγαν φρονήματα
πίπτειν μάλιστα, καὶ τὸν ἐγκρατέστατον
σίδηρον ὀπτὸν ἐκ πυρὸς περισκελῆ
θραυσθέντα καὶ ῥαγέντα πλεῖστ᾽ ἂν εἰσίδοις.
Σμικρῷ χαλινῷ δ᾽ οἶδα τοὺς θυμουμένους
ἵππους καταρτυθέντας· οὐ γὰρ ἐκπέλει
φρονεῖν μέγ᾽ ὅστις δοῦλός ἐστι τῶν πέλας.

462 **πρόσθεν τοῦ χρόνου** = πριν από τον μοιραίο χρόνο, πρόωρα
λέγω = εννοώ, θεωρώ
ὅστις γάρ = ο **γάρ** αιτιολογεί την προηγούμενη άποψη της Αντιγόνης
κατθανὼν (αντί **καταθανὼν**) (υποθ. μτχ.) = αν (όταν) πεθάνει
κέρδος φέρω = έχω κέρδος, είμαι κερδισμένος
μόρος = μοίρα, θάνατος
τοῦδε τοῦ μόρου τυχεῖν (=ἐμὲ) = να έχω αυτή τη μοίρα, να υποστώ αυτό τον θάνατο
παρ' οὐδὲν ἄλγος (ἐστὶν) = καθόλου δε με λυπεί
εἰ ἠν(ε)σχόμην ἄθαπτον νέκυν = αν ανεχόμουν να μένει άταφο το πτώμα
ἀλγύνομαι (<ἄλγος=πόνος) = λυπούμαι, θλίβομαι
κείνοις = δηλ. αν ανεχόταν να μένει άταφος ο Πολυνείκης
τοῖσδε = δηλ. το να υποστεί η ίδια το μοιραίο
σοὶ δέ...τυγχάνειν = η συντακτ. σειρά: **εἰ δοκῶ σοι νῦν τυγχάνειν δρῶσα μῶρα**
τυγχάνω δρῶν μῶρα = τυχαίνει να κάνω ανοησίες, είμαι ανόητος
470 **ὀφλισκάνω μωρίαν** = θεωρούμαι μωρός (ή)
δηλοῖ...παιδός = ο χαρακτήρας της κόρης φαίνεται πως είναι σκληρός από σκληρό πατέρα
εἴκω = υποχωρώ
τὰ ἄγαν σκληρὰ = τα πιο αλύγιστα
ἴσθι πίπτειν (αντί **πίπτοντα** =κτγρμ. μτχ.) = μάθε ότι ταπεινώνονται
μάλιστα = πολλές φορές, συχνά
ὁ, ἡ ἐγκρατής,- ὲς (<ἐν+κράτος) = στερεός, σκληρός
ὀπτὸς ἐκ πυρὸς = πυρακτωμένος

περισκελὴς (<περὶ +σκέλλω =σκληρύνω) = πολύ σκληρός, άκαμπτος
πλεῖστα (με επιρρ. σημασία) = τις πιο πολλές φορές
θυμούμενοι ἵπποι = θυμοειδή, αγριεμένα άλογα
καταρτύομαι = σωφρονίζομαι, δαμάζομαι
οὐκ ἐκπέλει = δεν επιτρέπεται
μέγα φρονῶ = μεγαλοφρονώ, υπερηφανεύομαι
οἱ πέλας (ενν. **ὄντες**) = αυτοί που είναι πλησίον, οι άλλοι

Αὕτη δ’ ὑβρίζειν μὲν τότ’ ἐξηπίστατο,
νόμους ὑπερβαίνουσα τοὺς προκειμένους·
ὕβρις δ’, ἐπεὶ δέδρακεν, ἥδε δευτέρα,
τούτοις ἐπαυχεῖν καὶ δεδρακυῖαν γελᾶν.
Ἦ νῦν ἐγὼ μὲν οὐκ ἀνήρ, αὕτη δ’ ἀνήρ,
εἰ ταῦτ’ ἀνατὶ τῇδε κείσεται κράτη.
Ἀλλ’ εἴτ’ ἀδελφῆς εἴθ’ ὁμαιμονεστέρα
τοῦ παντὸς ἡμῖν Ζηνὸς Ἑρκείου κυρεῖ,
αὐτή τε χἡ ξύναιμος οὐκ ἀλύξετον
μόρου κακίστου· καὶ γὰρ οὖν κείνην ἴσον
ἐπαιτιῶμαι τοῦδε βουλεῦσαι τάφου.
Καί νιν καλεῖτ’· ἔσω γὰρ εἶδον ἀρτίως
λυσσῶσαν αὐτὴν οὐδ’ ἐπήβολον φρενῶν.
Φιλεῖ δ’ ὁ θυμὸς πρόσθεν ἡρῆσθαι κλοπεὺς
τῶν μηδὲν ὀρθῶς ἐν σκότῳ τεχνωμένων.
Μισῶ γε μέντοι χὥταν ἐν κακοῖσί τις
ἁλοὺς ἔπειτα τοῦτο καλλύνειν θέλῃ.
ΑΝ. Θέλεις τι μεῖζον ἢ κατακτεῖναί μ’ ἐλών;
ΚΡ. Ἐγὼ μὲν οὐδέν· τοῦτ’ ἔχων ἅπαντ’ ἔχω.

480 **ἐξηπίστατο ὑβρίζειν** = ήξερε καλά να αυθαδιάζει
οἱ προκείμενοι νόμοι = οι νόμοι που (έχουν θεσπιστεί και) ισχύουν
ἥδε = έλξη από το **ὕβρις**, αντί **τόδε**
ἐπαυχεῖν και γελᾶν (ως επξγ. του **ἥδε**) = να καυχιέται και να χλευάζει

ἦ (επίρρ.) = αλήθεια
ταῦτα κράτη = η νίκη αυτή
κείσεται ἀνατὶ (<**ἄνατος**= αβλαβής) = θα εξακολουθεί να μένει χωρίς τιμωρία
ὁμαιμονέστερος (ὁ, ἡ ὁμαίμων, τὸ ὅμαιμον) = πλησιέστερος συγγενής
Ζεὺς ἑρκεῖος (**ἕρκος**=αυλή) = Δίας, ο προστάτης του σπιτιού
τοῦ παντὸς Ζηνὸς ἑρκείου = από όλους τους συγγενείς
οὐκ ἀλύξετον (δυϊκ. αρ. του ρ. **ἀλύσκω**) = δε θα ξεφύγουν
ἴσον ἐπαιτιῶμαί τινα = εξίσου κατηγορώ κάποιον
490 **βουλεῦσαι** (επξγ. στο **τάφου**) = ότι δηλ. σκέφθηκε και σχεδίασε
καί νιν καλεῖτ(ε) = φωνάξτε κι αυτήν
λυσσῶσαν = λυσσασμένη, μαινόμενη
οὐδ' ἐπήβολον φρενῶν (οὖσαν) = να μην ελέγχει το λογικό της
φιλεῖ δ'...τεχνωμένων = η συντακτ. σειρά : **ὁ δὲ θυμὸς τῶν μηδὲν ὀρθῶς τεχνωμένων ἐν σκότῳ φιλεῖ πρόσθεν ᾐρῆσθαι κλοπεὺς**=η ψυχή αυτών που μηχανεύονται άσχημες πράξεις στο σκοτάδι συνήθως προδίδεται ως ένοχη
ἐν κακοῖς τις ἁλοὺς (αόρ. β΄ του ρ. **ἁλίσκομαι**) = όταν συλληφθεί κάποιος την ώρα που κάνει το κακό
καλλύνω τι = στολίζω κάτι, παρουσιάζω κάτι ως ωραίο
μεῖζον = μεγαλύτερο, χειρότερο
κατακτεῖναι μ' ἐλὼν = να με συλλάβεις και να με θανατώσεις

ΑΝ. Τί δῆτα μέλλεις; ὡς ἐμοὶ τῶν σῶν λόγων
ἀρεστὸν οὐδέν, μηδ᾽ ἀρεσθείη ποτέ,
οὕτω δὲ καὶ σοὶ τἄμ᾽ ἀφανδάνοντ᾽ ἔφυ.
Καίτοι πόθεν κλέος γ᾽ ἂν εὐκλεέστερον
κατέσχον ἢ τὸν αὐτάδελφον ἐν τάφῳ
τιθεῖσα; τούτοις τοῦτο πᾶσιν ἀνδάνειν
λέγοιτ᾽ ἄν, εἰ μὴ γλῶσσαν ἐγκλῄοι φόβος.
Ἀλλ᾽ ἡ τυραννὶς πολλά τ᾽ ἄλλ᾽ εὐδαιμονεῖ
κἄξεστιν αὐτῇ δρᾶν λέγειν θ᾽ ἃ βούλεται.
ΚΡ. Σὺ τοῦτο μούνη τῶνδε Καδμείων ὁρᾷς.
ΑΝ. Ὁρῶσι χοὗτοι· σοὶ δ᾽ ὑπίλλουσι στόμα.
ΚΡ. Σὺ δ᾽ οὐκ ἐπαιδῇ, τῶνδε χωρὶς εἰ φρονεῖς;
ΑΝ. Οὐδὲν γὰρ αἰσχρὸν τοὺς ὁμοσπλάγχνους σέβειν.
ΚΡ. Οὔκουν ὅμαιμος χὠ καταντίον θανών;
ΑΝ. Ὅμαιμος ἐκ μιᾶς τε καὶ ταὐτοῦ πατρός.
ΚΡ. Πῶς δῆτ᾽ ἐκείνῳ δυσσεβῆ τιμᾷς χάριν;
ΑΝ. Οὐ μαρτυρήσει ταῦθ᾽ ὁ κατθανὼν νέκυς.
ΚΡ. Εἴ τοί σφε τιμᾷς ἐξ ἴσου τῷ δυσσεβεῖ.
ΑΝ. Οὐ γάρ τι δοῦλος, ἀλλ᾽ ἀδελφὸς ὤλετο.
ΚΡ. Πορθῶν δὲ τήνδε γῆν· ὁ δ᾽ ἀντιστὰς ὕπερ.
ΑΝ. Ὅμως ὅ γ᾽ Ἅιδης τοὺς νόμους ἴσους ποθεῖ.
ΚΡ. Ἀλλ᾽ οὐχ ὁ χρηστὸς τῷ κακῷ λαχεῖν ἴσος.

τί δῆτα μέλλεις (κατακτεῖναι) = γιατί λοιπόν αργείς (να με θανατώσεις)
500 ἀρέσκομαι = ευχαριστιέμαι, μου είναι κάτι ευχάριστο
ἀφανδάνω (<ἀπό + ἀνδάνω) = απαρέσκω
σοὶ τἄμ' ἀφανδάνοντ' ἔφυ = και τα δικά μου είναι φυσικό να σου είναι δυσάρεστα
εὐκλεέστερον κλέος = λαμπρότερη δόξα
τούτοις πᾶσιν λέγοιτ' ἄν = όλοι αυτοί θα ομολογούσαν
ἀνδάνειν = ότι αρέσει
ἐγκλείω γλῶσσαν = κλείνω το στόμα (πρβλ. «καταπίνω τη γλώσσα μου»)
ἡ τυραννὶς (αφηρημ. αντί συγκεκριμ.) **= ο τύραννος**
πολλά τ' ἄλλα εὐδαιμονεῖ = εκτός από τα πολλά άλλα πλεονεκτήματα που έχει
κἄξεστιν (=καὶ ἔξεστιν) = μπορεί ακόμη και
ὑπίλλω στόμα (η μεταφ. από τους σκύλους που βάζουν την ουρά στα σκέλη από φόβο) **= μαζεύω τη γλώσσα, κλείνω το στόμα**
σὺ οὐκ ἐπαιδῇ = εσύ δεν ντρέπεσαι
τῶνδε χωρὶς = διαφορετικά από αυτούς εδώ
510 εἰ φρονεῖς = αιτιολ. πρότ.
οὐδὲν γὰρ = ο γὰρ αιτιολογεί το εννοούμ. οὐκ ἐπαιδοῦμαι
ὁμόσπλαχνος(<ὁμοῦ+σπλάγχνον = αδελφός
χὠ (καὶ ὁ), κράση = και ο
καταντίον = απέναντι ακριβώς
ἐκ μιᾶς = δηλ. μητρὸς
χάριν (αντικ.) **τιμᾷς δυσεβῆ = προσφέρεις τιμές που είναι ασέβεια**
μαρτυρῶ = συμφωνώ, επιβεβαιώνω
πορθῶν (αποπειρατ. ενεστ.) **= προσπαθώντας να υποτάξει**

ὕπερ (αναστροφή) = η συντακτ. σειρά : **ὑπὲρ τῆσδε γῆς**
ποθῶ = επιθυμώ, αξιώνω
ἴσος = ίδια θέση
520 **λαχεῖν** (απαρ. αποτελ.) = ώστε να λάβει την ίδια τιμή

ΑΝ. Τίς οἶδεν εἰ κάτωθεν εὐαγῆ τάδε;
ΚΡ. Οὔτοι ποθ' οὐχθρός, οὐδ' ὅταν θάνῃ, φίλος.
ΑΝ. Οὔτοι συνέχθειν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν.
ΚΡ. Κάτω νυν ἐλθοῦσ', εἰ φιλητέον, φίλει
κείνους· ἐμοῦ δὲ ζῶντος οὐκ ἄρξει γυνή.
ΧΟ. Καὶ μὴν πρὸ πυλῶν ἥδ' Ἰσμήνη,
φιλάδελφα κάτω δάκρυ' εἰβομένη·
νεφέλη δ' ὀφρύων ὕπερ αἱματόεν
ῥέθος αἰσχύνει,
τέγγουσ' εὐῶπα παρειάν.
ΚΡ. Σὺ δ', ἣ κατ' οἴκους ὡς ἔχιδν' ὑφειμένη
λήθουσά μ' ἐξέπινες, οὐδ' ἐμάνθανον
τρέφων δύ' ἄτα κἀπαναστάσεις θρόνων,
φέρ', εἰπὲ δή μοι, καὶ σὺ τοῦδε τοῦ τάφου
φήσεις μετασχεῖν, ἢ ᾽ξομῇ τὸ μὴ εἰδέναι;
ΙΣ. Δέδρακα τοὔργον, εἴπερ ἥδ' ὁμορροθεῖ,
καὶ ξυμμετίσχω καὶ φέρω τῆς αἰτίας.
ΑΝ. Ἀλλ' οὐκ ἐάσει τοῦτό γ' ἡ δίκη σ', ἐπεὶ
οὔτ' ἠθέλησας οὔτ' ἐγὼ ᾽κοινωσάμην.
ΙΣ. Ἀλλ' ἐν κακοῖς τοῖς σοῖσιν οὐκ αἰσχύνομαι
ξύμπλουν ἐμαυτὴν τοῦ πάθους ποιουμένη.

521 **εὐαγῆ (<εὖ + ἅγος) = καθαρά, δίκαια**
οὔτοι συνέχθειν (συνεχθαίρω) ἔφυν = δε γεννήθηκα για να συμμερίζομαι το μίσος
κάτω νῦν ἐλθοῦσα = όταν πας λοιπόν στον κάτω κόσμο
καὶ μὴν = αλλά να
εἶβομαι = σταλάζω, χύνω
νεφέλη...αἰσχύνει = η συντακτ. σειρά : ὑπέρ δ' ὀφρύων νεφέλη αἰσχύνει αἱματόεν ῥέθος=και πάνω από τα φρύδια της ένα σύννεφο ασχημίζει το κατακόκκινο πρόσωπό της
530 **τέγγω = υγραίνω, βρέχω**
εὐὠψ- ῶπος (ὁ,ἡ) = αυτός που έχει ωραία όψη, ωραίος
ὡς ἔχιδν' ὑφειμένη (ὑφίεμαι) = σαν οχιά κρυμμένη
μ' ἐξέπινες = μου έπινες το αίμα
ἄτη-ης = συμφορά, καταστροφή
κἀπαναστάσεις (το αφηρημένο αντί του συγκεκριμ.) =και επαναστάτριες
τοῦδε τοῦ τάφου = σε τούτη την ταφή
ἢ (ἐ)ξομῇ (ἐξομνύω) τὸ μὴ εἰδέναι = ή θα ορκιστείς ότι δεν ξέρεις τίποτα
ὁμορροθῶ (μεταφορά από την κωπηλασία) = συμφωνώ
φέρω τῆς αἰτίας = δέχομαι την κατηγορία
ἀλλ' οὐκ ἐάσει τοῦτο γ' ἡ δίκη σ(οι) = όμως δε θα στο επιτρέψει αυτό η δικαιοσύνη
κοινοῦμαι (-όομαι)= κάνω κάποιον συνεργό
540 **ἐν κακοῖς τοῖς σοῖσιν = μέσα στις συμφορές σου**
ξύμπλους (ὁ,ἡ), ξύμπλουν (τὸ) = συνταξιδιώτης, συμμέτοχος

ΑΝ. Ὧν τοὔργον Ἅιδης χοἰ κάτω ξυνίστορες·
λόγοις δ᾽ ἐγὼ φιλοῦσαν οὐ στέργω φίλην.
ΙΣ. Μήτοι, κασιγνήτη, μ᾽ ἀτιμάσῃς τὸ μὴ οὐ
θανεῖν τε σὺν σοὶ τὸν θανόντα θ᾽ ἁγνίσαι.
ΑΝ. Μή μοι θάνῃς σὺ κοινά, μηδ᾽ ἃ μὴ θιγες
ποιοῦ σεαυτῆς· ἀρκέσω θνῄσκουσ᾽ ἐγώ.
ΙΣ. Καὶ τίς βίος μοι σοῦ λελειμμένῃ φίλος;
ΑΝ. Κρέοντ᾽ ἐρώτα· τοῦδε γὰρ σὺ κηδεμών.
ΙΣ. Τί ταῦτ᾽ ἀνιᾷς μ᾽ οὐδὲν ὠφελουμένη;
ΑΝ. Ἀλγοῦσα μὲν δῆτ᾽, εἰ γέλωτ᾽ ἐν σοὶ γελῶ.
ΙΣ. Τί δῆτ᾽ ἂν ἀλλὰ νῦν σ᾽ ἔτ᾽ ὠφελοῖμ᾽ ἐγώ;
ΑΝ. Σῶσον σεαυτήν· οὐ φθονῶ σ᾽ ὑπεκφυγεῖν.
ΙΣ. Οἴμοι τάλαινα, κἀμπλάκω τοῦ σοῦ μόρου;
ΑΝ. Σὺ μὲν γὰρ εἵλου ζῆν, ἐγὼ δὲ κατθανεῖν.
ΙΣ. Ἀλλ᾽ οὐκ ἐπ᾽ ἀρρήτοις γε τοῖς ἐμοῖς λόγοις.
ΑΝ. Καλῶς σὺ μὲν τοῖς, τοῖς δ᾽ ἐγὼ δόκουν φρονεῖν.
ΙΣ. Καὶ μὴν ἴσῃ νῷν ἐστιν ἡ ξαμαρτία.
ΑΝ. Θάρσει· σὺ μὲν ζῇς, ἡ δ᾽ ἐμὴ ψυχὴ πάλαι
τέθνηκεν, ὥστε τοῖς θανοῦσιν ὠφελεῖν.
ΚΡ. Τὼ παῖδε φημὶ τώδε τὴν μὲν ἀρτίως
ἄνουν πεφάνθαι, τὴν δ᾽ ἀφ᾽ οὗ τὰ πρῶτ᾽ ἔφυ.

542 **ὧν τοὔργον...ξυνίστορες** = η συντακτ. σειρά : **Ἅιδης χοὶ κάτω ξυνίστορες εἰσὶ ὧν (ἐστι) τοὔργον=**ο Άδης και οι θεοί του Κάτω Κόσμου ξέρουν καλά ποιοι έκαναν αυτήν την πράξη (της ταφής)
οὐ στέργω φίλην = δεν τη θεωρώ δικό μου άνθρωπο
ἀτιμάζω = στερώ την ταφή
τὸ μὴ οὐ θανεῖν = διπλή άρνηση, γιατί εξαρτάται από ρήμα με άρνηση : **μήτοι ἀτιμάσῃς**
ἀγνίζω = εξαγνίζω, εξιλεώνω
μή μοι θάνῃς σὺ κοινά (κοινῇ) = να μην πεθάνεις μαζί μου, αρνούμαι να πεθάνεις μαζί μου
ἃ μὴ (ἔ)θιγες (θιγγάνω) = αυτά που δεν άγγιξες
ἀρκέσω (προσ. αντί απρόσ.) = θα είναι αρκετό ότι...
καὶ τίς βίος μοι φίλος = και ποια χαρά θα έχω στη ζωή
σοῦ λελειμμένη = αν στερηθώ εσένα
κηδεμών (ενν. εἶ) = ενδιαφέρεσαι, νοιάζεσαι γι΄ αυτόν
550 **ἀνιῶ (<ἀνία)** = λυπώ, πικραίνω
εἰ γέλωτ' ἐν σοι γελῶ (αιτιολ. προτ.) = αν (διότι) γελώ εις βάρος σου
τί δῆτ' ἂν ὠφελοῖμ' ἐγώ = σε τι λοιπόν θα μπορούσα να σε ωφελήσω
ἀλλὰ νῦν = έστω και τώρα
ὑπεκφεύγω = διαφεύγω (τον κίνδυνο), γλιτώνω
ἀμπλάκω (αόρ. β΄ του ρ. **ἀμπλακίσκω**) = να στερηθώ, να μη συμμερισθώ
ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἀρρήτοις τοῖς ἐμοῖς λόγοις = αλλά όχι χωρίς να εκφράσω τις δικαιολογίες μου
σὺ μὲν τοῖς, τοῖς δ' ἐγὼ = εσύ στα μάτια αυτών εδώ (του Κρέοντα και των Θηβαίων που συντάσσονται μ' αυτόν), εγώ στα μάτια των άλλων (του Άδη και των νεκρών)
νῷν (δοτ. δυϊκ. αρ.) = **ἡμῖν**, για τις δυο μας

ἡ (ἐ)ξαμαρτία = το αμάρτημα, το παράπτωμα
560 τὼ παῖδε (αιτιατ. δυϊκού) = τὰς παῖδας (αντί τῶν παίδων)
τὼ παῖδε…τὴν μέν…τήν δ’ = σχήμα «καθ’ όλον και μέρος»
ὁ,ἡ ἄνους, τὸ ἄνουν = ανόητος, άμυαλος
ἀφ’ οὗ τὰ πρῶτ’ ἔφυ = από την πρώτη στιγμή της γέννησής της

562 ΙΣ. Οὐ γάρ ποτ', ὦναξ, οὐδ' ὃς ἂν βλάστῃ μένει
νοῦς τοῖς κακῶς πράσσουσιν, ἀλλ' ἐξίσταται.
565 ΚΡ. Σοὶ γοῦν, ὅθ' εἵλου σὺν κακοῖς πράσσειν κακά.
ΙΣ. Τί γὰρ μόνῃ μοι τῆσδ' ἄτερ βιώσιμον;
ΚΡ. Ἀλλ' ἥδε μέντοι μὴ λέγ'· οὐ γὰρ ἔστ' ἔτι.
ΙΣ. Ἀλλὰ κτενεῖς νυμφεῖα τοῦ σαυτοῦ τέκνου;
ΚΡ. Ἀρώσιμοι γὰρ χἀτέρων εἰσὶν γύαι.
570 ΙΣ. Οὐχ ὥς γ' ἐκείνῳ τῇδέ τ' ἦν ἡρμοσμένα.
ΚΡ. Κακὰς ἐγὼ γυναῖκας υἱέσι στυγῶ.
ΙΣ. Ὦ φίλταθ' Αἵμον, ὡς σ' ἀτιμάζει πατήρ.
ΚΡ. Ἄγαν γε λυπεῖς καὶ σὺ καὶ τὸ σὸν λέχος.
ΧΟ. Ἦ γὰρ στερήσεις τῆσδε τὸν σαυτοῦ γόνον;
575 ΚΡ. Ἅιδης ὁ παύσων τούσδε τοὺς γάμους ἐμοί.
ΧΟ. Δεδογμέν', ὡς ἔοικε, τήνδε κατθανεῖν.
ΚΡ. Καὶ σοί γε κἀμοί. Μὴ τριβὰς ἔτ', ἀλλά νιν
κομίζετ' εἴσω, δμῶες· ἐκδέτους δὲ χρὴ
γυναῖκας εἶναι τάσδε μηδ' ἀνειμένας.
580 Φεύγουσι γάρ τοι χοἰ θρασεῖς, ὅταν πέλας
ᾖδη τὸν Ἅιδην εἰσορῶσι τοῦ βίου.

562 **οὐδ' ὃς ἄν βλάστῃ νοῦς** = ούτε η φρόνηση που έχουμε έμφυτη
ἐξίσταμαι = φεύγω από τη θέση μου, χάνομαι
σοὶ γοῦν (ενν. ἐξέστη) = εσένα λοιπόν σου σάλεψε
ὃθ' (=ὅτε) = αφότου, από τη στιγμή που
μόνῃ μοι βιώσιμον (=βιωτὸν μοι μόνῃ ἐστὶ) = μπορώ μόνη μου να ζήσω
τῆσδ' ἄτερ (=ἄτερ τῆσδε) = χωρίς αυτήν εδώ
νυμφεῖα = γάμοι, μνηστή
ἀρώσιμοι (μεταφ. από τη σπορά) = κατάλληλοι για καλλιέργεια
ὁ γύης,-ου = το χωράφι
570 **οὐχ ὡς γ'...ἡρμοσμένα** = η συντακτ. σειρά : **ἀλλὰ τὰ τοῦ γάμου οὐκ ἔσται ἡρμοσμένα, ὡς γ' ἐκείνῳ τῇδε θ' ἡρμοσμένα ἦν** = όμως ο γάμος με άλλη δε θα είναι τόσο ταιριαστός όσο μεταξύ εκείνου και αυτής
υἱεὺς-ος (=υἱὸς) = γιος
στυγῶ = μισώ
τὸ σὸν λέχος = ο γάμος σου (ο γάμος για τον οποίο μιλάς)
δεδογμένα (ενν. ἐστὶ) = έχει αποφασιστεί
καὶ σοί γε κἀμοὶ (ενν. δεδογμένα ἐστὶ) = και από σένα βέβαια και από μένα
τριβὰς (ενν. ποιοῦμαι) = χρονοτριβώ, καθυστερώ
δμὼς- ωὸς = δούλος
ἀνειμέναι γυναῖκες = γυναίκες ελεύθερες
570 **πέλας τοῦ βίου** = κοντά στη ζωή τους

Στροφή α΄
Χορός
Εὐδαίμονες οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰών·
οἷς γὰρ ἂν σεισθῇ θεόθεν δόμος, ἄτας
585 οὐδὲν ἐλλείπει γενεᾶς ἐπὶ πλῆθος ἕρπον·
ὅμοιον ὥστε πόντιον
οἶδμα δυσπνόοις ὅταν
Θρῄσσῃσιν ἔρεβος ὕφαλον ἐπιδράμῃ πνοαῖς,
590 κυλίνδει βυσσόθεν
κελαινὰν θῖνα καὶ δυσάνεμοι,
στόνῳ βρέμουσιν ἀντιπλῆγες ἀκταί.

ΧΟ.Καλόμοιρος οπού δε γεύτηκε ζωή πικρή·
όποιος από θεού του σείστηκε συθέμελα το σπίτι,
585 να σέρνει συμφορές σωρό στο σόι το δε σώνει·
όπως το κύμα του γιαλού
την ανεμόδαρτη την άμμο πίσσα σωριάζει στο βυθό,
όταν ορμά με την ανεμική της Θράκης
το θεοσκότεινο το πέλαγος
κι όταν βογκούν στενάζοντας τα πληγωμένα βράχια.

Αντιστροφή α΄
Ἀρχαῖα τὰ Λαβδακιδᾶν οἴκων ὀρῶμαι
πήματα φθιμένων ἐπὶ πήμασι πίπτοντ᾽,
οὐδ᾽ ἀπαλλάσσει γενεὰν γένος, ἀλλ᾽ ἐρείπει
θεῶν τις, οὐδ᾽ ἔχει λύσιν.
Νῦν γὰρ ἐσχάτας ὕπερ
ῥίζας ἐτέτατο φάος ἐν Οἰδίπου δόμοις·
κατ᾽ αὖ νιν φοινία
θεῶν τῶν νερτέρων ἀμᾷ κόνις
λόγου τ᾽ ἄνοια καὶ φρενῶν Ἐρινύς.

Στροφή β΄
Τεάν, Ζεῦ, δύναμιν τίς ἀν-
δρῶν ὑπερβασία κατάσχοι,
τὰν οὔθ᾽ ὕπνος αἱρεῖ ποθ᾽ ὁ παντογήρως
οὔτ᾽ ἀκάματοι θεῶν
μῆνες, ἀγήρως δὲ χρόνῳ δυνάστας
κατέχεις Ὀλύμπου
μαρμαρόεσσαν αἴγλαν.
Τό τ᾽ ἔπειτα καὶ τὸ μέλλον
καὶ τὸ πρὶν ἐπαρκέσει
νόμος ὅδ᾽· οὐδὲν ἕρπει
θνατῶν βιότῳ πάμπολύ γ᾽ ἐκτὸς ἄτας.

Αντιστροφή β΄
Ἁ γὰρ δὴ πολύπλαγκτος ἐλ-
πὶς πολλοῖς μὲν ὄνασις ἀνδρῶν,
πολλοῖς δ᾽ ἀπάτα κουφονόων ἐρώτων·
εἰδότι δ᾽ οὐδὲν ἕρπει,
πρὶν πυρὶ θερμῷ πόδα τις προσαύσῃ.

620 Σοφίᾳ γὰρ ἔκ του
κλεινὸν ἔπος πέφανται·
τὸ κακὸν δοκεῖν ποτ᾽ ἐσθλὸν
τῷδ᾽ ἔμμεν ὅτῳ φρένας
θεὸς ἄγει πρὸς ἄταν·
625 πράσσει δ᾽ ὀλίγιστον χρόνον ἐκτὸς ἄτας.

Αιώνες θωρώ στο σπίτι των Λαβδακιδών
πάθη νεκρών πάνω σε πάθη να πέφτουν·
η μια την άλλη γενιά δεν μπορεί ν' αλαφρώσει·
κάποιος θεός τη ρημάζει κι αλύτρωτη μένει.
Τώρα στο σπίτι του Οιδίποδα φάνηκε φως
απάνω στη στερνή του ρίζα·
όμως των θεών του κάτω κόσμου
το φονικό τη θερίζει δρεπάνι,
η τύφλα του νου κι ο αστόχαστος λόγος.

Τη δύναμή σου, Δία,
ποιος αλαζόνας άνθρωπος θα γονατίσει;
ο ύπνος δεν την καταλεί, που μας γερνάει,
ούτε κι οι μήνες των θεών, που δε νυστάζουν.
Αιώνιος δυνάστης κυβερνάς
στη λαμπερή φωτοχυσία του Ολύμπου.
Μέλλον, παρόν και παρελθόν
αυτός ο νόμος τα σφραγίζει :
ο βίος των θνητών καιρό δε σέρνεται πολύ
έξω από της συμφοράς το μονοπάτι.

Οι πλάνες ελπίδες που σ' άλλους βγαίνουν σε καλό,
σ' άλλους απάτη γίνονται κούφιας λαχτάρας·
φωλιάζει στον ανίδεο,
ώσπου να γλείψει της φωτιάς η φλόγα το ποδάρι του·
κάποιος φανέρωσε λόγο βαρύ, γι' αυτό σοφό:
το κακό φαντάζει καλό

στο νου εκείνου
που θεός στη συμφορά τον πάει·
κι έξω από συμφορές για λίγο χρόνο χαίρεται.

(Ἔρχεται ο Αἰμονας.)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ
ΔΕΥΤΕΡΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (376-581)

Α΄ Σκηνή : στ. 376-445. Πρόσωπα: Κρέων- Φύλακας- Αντιγόνη -Χορός.

Η Αντιγόνη μαζί με τον φύλακα μπαίνουν από την αριστερή πάροδο. Από άποψη θεατρικής οικονομίας φαίνεται ότι έχουν περάσει πολλές ώρες από την αναχώρηση ως την επιστροφή του φύλακα.

376 - 383 **Ο κορυφαίος, έκπληκτος, αναγγέλλει την εμφάνιση της Αντιγόνης.**
376 **δαιμόνιον τέρας (ακατανόητο μυστήριο)**· **το φαινόμενο χαρακτηρίζεται ως θεόσταλτο θαύμα, γιατί ο δράστης της ταφής είναι γυναίκα και μάλιστα η Αντιγόνη, η ανιψιά του Κρέοντα και μέλλουσα νύφη του.**
381 - 383 **οὐ δή που...ἄγουσιν...καθελόντες (μήπως και πάτησες...σε φέρανε)**· **η πράξη χαρακτηρίζεται ασύνετη, γιατί με την παράβαση της διαταγής η Αντιγόνη εξέθεσε τη ζωή της σε κίνδυνο.**
384 - 387 **Με χαρά ο φύλακας δείχνει την Αντιγόνη και φωνάζει ότι πιάστηκε ο δράστης.**
385 **ἀλλὰ ποῦ Κρέων (μα πού ᾽ναι ο Κρέοντας)**· **ο φύλακας αξιώνει την παρουσία του Κρέοντα, χωρίς να νιώθει γι᾽ αυτόν δέος, όπως προηγουμένως.**
386 **ὃδ᾽ ἐκ δόμων...περᾷ (να τος...βγαίνει)**· **θεατρική σύμπτωση. Ο Κρέων, βγαίνοντας από το παλάτι, ακούει τα λόγια του χορού.**
388 - 389 **ἄναξ...γνώμην (βασιλιά...είχα πρώτα)**· **ο φύλακας στις ερωτήσεις του Κρέοντα δε δίνει άμεση**

απάντηση, αλλά μ' ένα γνωμικό δικαιολογεί την επιστροφή του. Η γνωμολογία στην αρχαία τραγωδία δεν είναι ανάλογη με το ήθος ή τη μόρφωση των προσώπων που τη χρησιμοποιούν· π.χ. ο φύλακας δεν είναι τόσο μορφωμένος, όσο δείχνει ο συλλογισμός του. Σε πολλές σκηνές των αρχαίων τραγωδιών απλοϊκοί άνθρωποι επιδίδονται σε φιλοσοφικές σκέψεις ή σε περίτεχνες εκφράσεις.

389 - 394 **ἐπεὶ σχολῇ... ἀπώμοτος (κι εγώ ορκίστηκα...κι ας ορκίστηκα)**· φλύαρη περιττολογία, με την οποία ο φύλακας αφηγείται τα εμπόδια που ξεπέρασε. Στην ουσία ο διάλογος με τον φύλακα αποτελεί τέχνασμα του ποιητή, για να επιβραδύνει την άμεση αντιπαράθεση Κρέοντα - Αντιγόνης.

397 **θοὔρμαιον (τὸ ἔρμαιον-τα βρετίκια)**· οι αρχαίοι θεωρούσαν ότι το ευτυχές εύρημα οφειλόταν στην εύνοια του Ερμή.

398 - 399 **ὡς θέλεις...κἀξέλεγχε (και τώρα βασιλιά μου...και βρες τα)**· ο φύλακας, αδιαφορώντας για την τύχη της Αντιγόνης, δε συνιστά τη νόμιμη ανακριτική διαδικασία, αλλά την αυθαίρετη ανάκριση και καταδίκη, που είναι αρεστή στον Κρέοντα.

399 - 400 **ἐλεύθερος...κακῶν (εγώ να φύγω...ρετσινιά)**· ο πλεονασμός δείχνει τη βιασύνη του φύλακα ν' απαλλαγεί από το βάρος της ενοχής.

401 - 404 **τῷ (τίνι) τρόπῳ - πόθεν (πότε και πώς την έπιασες);** Η διπλή ερώτηση υποδηλώνει την έκπληξη του Κρέοντα.

403 **ἦ καὶ ξυνίης (είσαι με τα σωστά σου)**· ο Κρέων δυσπιστεί σ' αυτά που ακούει από τον φύλακα.

404 **ταύτην ἰδὼν θάπτουσαν (να θάβει την είδα τον**

νεκρό)· η οπτική αντίληψη ήταν πολύ ισχυρή στους αρχαίους και δεν άφηνε περιθώρια αμφιβολίας.

406 καὶ πῶς ὁρᾶται…ᾔρέθη

(και πώς την είδατε…αυτοφώρω); Το νόημα της ερώτησης είναι : τι έκανε και σεις την είδατε και την πιάσατε;

407 τοιοῦτον ἦν τὸ πρᾶγμα (άκου πώς έχει το πράγμα)· ο φύλακας αφηγείται με θαυμάσιο τρόπο τις συνθήκες σύλληψης της Αντιγόνης. Στην ουσία μεταφέρει στους θεατές γεγονότα που έγιναν μακριά από το παλάτι ή ό,τι δεν είδαν οι θεατές στη σκηνή.

409 πᾶσαν κόνιν σήραντες (σαρώσαμε τη σκόνη)· η πράξη αυτή ισοδυναμούσε με εκταφή του πτώματος, για να το φάνε τα σκυλιά και τα όρνια.

410 μυδῶν τε σῶμα γυμνώσαντες εὖ (και καλά…πτώμα)· ρεαλιστική περιγραφή που προκαλεί την αποστροφή, ενώ μαρτυρεί και τον πανικό των φυλάκων.

413 ἐγερτὶ κινῶν ἄνδρ' ἀνὴρ (ο ένας τον άλλο ξάγρυπνο κρατούσε)· η φρούρηση του νεκρού δε γίνεται με βάρδιες αλλά από όλους τους φύλακες.

415 - 417 ἔστ' ἐν αἰθέρι… ἔθαλπε (ώσπου μεσουρανίς…έβραζε το λιοπύρι)·«η Αντιγόνη αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα χρονικής πυκνότητας της δράσης, όπου όλα τελούνται μέσα στο χρονικό διάστημα μιας ημέρας» (Ν. Χουρμουζιάδης).

417 τότ' ἐξαίφνης (και τότε ξαφνικά)·την ήρεμη περιγραφή διακόπτει το απροσδόκητο γεγονός, τη γαλήνη διαδέχεται η θεομηνία.

418 τυφὼς… οὐράνιον ἄχος (λίβας…θεομηνία)· δραματικό εύρημα του Σοφοκλή· η θύελλα διευκολύνει

την Αντιγόνη να πλησιάσει το πτώμα, χωρίς να γίνει αντιληπτή. Η Αντιγόνη ατρόμητη προχωρεί στην εκπλήρωση του χρέους, την ώρα που και οι φύλακες κλείνουν τα μάτια από τον φόβο.

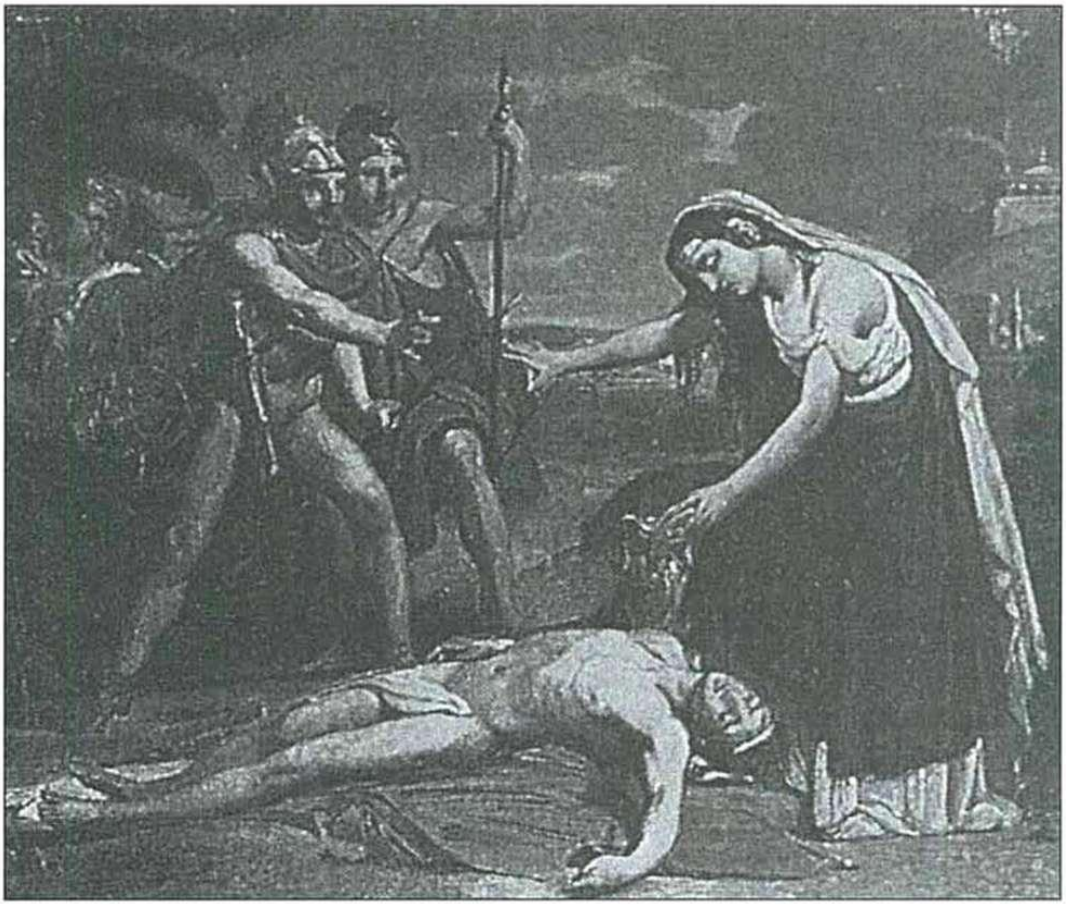
424 - 426 ὡς ὅταν…οὕτω χαὔτη (θρηνεῖ σαν…έτσι κι αυτή)· πλατιά ομηρική παρομοίωση για υποδήλωση του θρήνου και του βαθύτατου ψυχικού πόνου. Οι Αθηναίοι γνώριζαν τέτοιες σκηνές, όταν στις αθηναϊκές οικογένειες έφτανε η είδηση του θανάτου των παιδιών τους στη μάχη.

427 - 428 ἐκ δ' ἀρὰς κακὰς ἠρᾶτο (και με κατάρες άγριες) οι αρχαίοι πίστευαν από παλιά ότι οι κατάρες είχαν μαγική δύναμη.

429 καὶ χερσὶν…φέρει κόνιν (στα δυο της χέρια…στεγνό)· η Αντιγόνη έρχεται πάλι, για ν' αποδώσει πλήρως τις τιμές στον νεκρό. Προχωρεί στη δεύτερη ταφή του Πολυνείκη, ενώ η ίδια είχε κάνει και την πρώτη, όπως βεβαιώνουν οι φύλακες (πρβλ. στ. 434-435).

431 χοαῖσι τρισπόνδοισι· λέγονταν τρίσπονδες οι νεκρικές προσφορές ή γιατί κάθε στοιχείο τους (μέλι, γάλα, κρασί) προσφερόταν χωριστά ή γιατί, μ' όλα αυτά ανακατεμένα, ράντιζαν τον νεκρό, στραμμένοι προς τη δύση που πίστευαν ότι βρισκόταν ο Άδης.

432 - 433 χἠμεῖς ἰδόντες…ἐκπεπληγμένην (εμείς την είδαμε…ταραγμένη)· στην αφήγηση του φύλακα διαγράφονται τρεις καταστάσεις : η αγωνία και η σπουδή των φυλάκων να συλλάβουν το «θήραμα» (=θηρώμεθα)· η αταραξία της Αντιγόνης που προέρχεται από τη συναίσθηση ότι εκπλήρωσε το χρέος της· η συμπάθεια (ἔλεος) των θεατών για την ηρωίδα.

19. Jean – Luis Bezard, Η Αντιγόνη συλλαμβάνεται ενώ ρίχνει χώμα στο νεκρό Πολυνείκη. Σχέδιο. Παρίσι, ιδιωτική συλλογή.

435 - 440 **ἄπαρνος…τῆς ἐμῆς σωτηρίας (τίποτα δεν αρνιόταν…στη σωτηρία μου)**· είναι χαρακτηριστική η διαφορά του ήθους φύλακα και Αντιγόνης: ο πρώτος για το μόνο που ενδιαφέρεται είναι ο εαυτός του· η δεύτερη θυσιάζει ακόμη και τη ζωή της για τον αδελφό της.

436 **ἡδέως κἀλγεινῶς (γλυκόπικρη χαρά)**· η σύμπτωση αυτών των ασυμβίβαστων συναισθημάτων του φύλακα είναι φαινομενική· στην πραγματικότητα κυριαρχεί η χαρά για τη σωτηρία του.

441 **σὲ δή…ἐς πέδον κάρα**· με την αναδίπλωση του **σὲ** ο Κρέων θέλει ν' αποσπάσει την προσοχή της Αντιγόνης, η οποία, βυθισμένη στις σκέψεις της, στέκεται σιωπηλή με καρφωμένα τα μάτια στο έδαφος. Η σιωπή στο θέατρο είναι στοιχείο δραματικό που έχει σκοπό να διεγείρει την προσοχή του θεατή.

443 **καὶ φημὶ κοὐκ ἀπαρνοῦμαι**· όπως ήταν διπλή η ερώτηση του Κρέοντα, έτσι και η απάντηση της Αντιγόνης είναι διπλή (πώς λέγεται αυτό το σχήμα;), προκειμένου να βεβαιωθεί η πράξη της ηρωίδας και ν΄ αποκλειστεί κάθε παρεξήγηση.

444 - 445 **σὺ μὲν κομίζοις ἂν… ἐλεύθερον** · ο φύλακας φεύγει από την αριστερή πάροδο, για να υποδυθεί το πρόσωπο της Ισμήνης.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Η σύλληψη της Αντιγόνης γεννά διαφορετικά συναισθήματα στον χορό και στον φύλακα. Να τα επισημάνετε και να δικαιολογήσετε την προέλευσή τους.

2 Να συγκρίνετε τη συμπεριφορά του φύλακα στις δύο σκηνές του επεισοδίου.

3 Σημειώστε με Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο τα στοιχεία της θεατρικής οικονομίας που νομίζετε ότι περιέχει η σκηνή αυτή (στ. 376-445) :

α. επιβράδυνση	□
β. ενότητα χρόνου	□
γ. προοικονομία	□
δ. θεατρική σύμπτωση	□

4. Η σκηνή της θύελλας αποτελεί εύρημα του Σοφοκλή:
α. για να εντυπωσιάσει ο φύλακας με την περιγραφή
β. για να πλησιάσει αθέατη η Αντιγόνη τον νεκρό
γ. για να δείξει την οργή των θεών
Να υπογραμμίσετε τη σωστή απάντηση.

5 Μέσα από την αφήγηση του φύλακα προβάλλουν ορισμένα γνωρίσματα του ήθους των φυλάκων. Ποια είναι αυτά;

6 Πώς εκδηλώνει η Αντιγόνη την αγάπη της προς τον Πολυνείκη;

Β΄ Σκηνή : στ. 446-525. Πρόσωπα: Κρέων-Αντιγόνη-Χορός.

Σ᾽ αυτή τη σκηνή κυριαρχεί η σύγκρουση των δύο πρωταγωνιστών του δράματος, που καθένας τους εκπροσωπεί κι έναν διαφορετικό κόσμο.

447 - 449 ᾔδησθα...νόμους; Ο Κρέων ανακρίνει την Αντιγόνη. Αν αποδεικνυόταν ότι η κόρη αγνοούσε τη διαταγή του, ασφαλώς θα μετριαζόταν η ποινή.
450 - 455 οὐ γάρ...ὥρισεν...τὰ σὰ κηρύγμαθ᾽· η Αντιγόνη, παραλείποντας την κύρια πρόταση: ναι, τόλμησα...(σχήμα αποσιώπησης), δικαιολογεί τη συμπεριφορά της, ενώ έμμεσα χλευάζει τη βασιλική απαγόρευση (τάδε). Ο Δίας και η Δίκη επιβλέπουν την τήρηση της ηθικής τάξης στον κόσμο και με τους νόμους τους απαιτούν την απόδοση των καθιερωμένων τιμών στους νεκρούς.
Παράλληλα η Αντιγόνη εκφράζει την ηθική του κοινού αίματος, της

συγγένειας, της οικογένειας. Αντίθετα ο Κρέων είναι υπέρμαχος της πόλης-κράτους που είναι σύνθεση γενών.

454. **ἄγραπτα κἀσφαλῆ θεῶν νόμιμα** · ο αγώνας της Αντιγόνης έχει περιεχόμενο την προάσπιση του θείου δικαίου και των ηθικών αξιών. Είναι μια θέση του Σοφοκλή που έχει προετοιμαστεί από τον **Αίαντα**, όταν εκεί (στ. **1343**) ο Οδυσσέας τονίζει ότι η απαγορευτική διαταγή του Αγαμέμνονα, σχετικά με την ταφή του πτώματος του Αίαντα, δεν πλήττει τον Αίαντα αλλά τους νόμους των θεών.

460 **θανουμένη γὰρ ἐξῄδη**· η πράξη της Αντιγόνης είναι συνειδητή και είναι αποτέλεσμα ελεύθερης επιλογής. Οι Αθηναίοι, κατά τον Περικλή, τολμούσαν να υπολογίζουν με ακρίβεια τις συνέπειες όσων επιχειρούσαν (Θουκ. **2,40,3**).

466 - 468 **εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς…ἂν ἤλγουν** · η Αντιγόνη με την ταφή του Πολυνείκη εκδήλωσε και την αγάπη της αλλά και το ηθικό χρέος προς τον αδελφό της ως η πιο στενή συγγενής του.

473 - 478 **ἀλλ’ ἴσθι…καταρτυθέντας** · ο Κρέων απαντά τυπικά στον χορό, όμως πραγματικός αποδέκτης των μεταφορικών απειλών του είναι η Αντιγόνη, που η απροκάλυπτη ομολογία της έχει πληγώσει τον ανδρισμό του και έχει εξευτελίσει τη βασιλική του ιδιότητα.

479 **δοῦλός ἐστι τῶν πέλας** · η φράση δεν υποδηλώνει μόνο το τυραννικό ήθος του Κρέοντα, κάτι που οι Αθηναίοι μισούσαν, αλλά και την άστοργη περιφρόνησή του για μια βασιλοκόρη συγγενή του.

484 **ἐγὼ μὲν οὐκ ἀνήρ, αὕτη δ’ ἀνήρ** · φαίνεται πως ο Κρέων θέλει να τιμωρήσει την Αντιγόνη, για ν’

αποκαταστήσει την αντρική του τιμή και την αξιοπρέπεια.

486 - 489 ἀλλ' εἴτ' ἀδελφῆς...κακίστου · ο Κρέων αισθάνεται ότι απέναντί του έχει έναν άνθρωπο τον οποίο μπορεί να εξουσιάσει όχι όμως και να τον λυγίσει· απαιτεί γ' αυτό ένα ακόμη θύμα, την Ισμήνη.

487 Ζηνὸς Ἑρκείου · ο **ἑρκεῖος Ζεὺς** ήταν προστάτης της οικογενειακής αυλής και γενικότερα της συγγένειας. Ο τρόπος που μιλάει ο Κρέων προοικονομεί τη στάση του στη σκηνή του Τειρεσία.

491 - 494 ἔσω γὰρ εἶδον ... τεχνωμένων· είναι φανερή η καχυποψία του Κρέοντα αλλά και η τραγική του πλάνη. Η Ισμήνη ήταν ταραγμένη, γιατί φοβόταν μήπως συλληφθεί η Αντιγόνη και όχι γιατί ήταν η ίδια συνένοχος στην ταφή. Ο Κρέων συμπεραίνει στηριγμένος σε αυθαίρετες εντυπώσεις και ερμηνείες.

497 θέλεις τι...ἑλών; Η κοφτή και ξεκάθαρη ερώτηση της Αντιγόνης ισοδυναμεί με έντονη προτροπή: πάψε να φλυαρείς κι αφού με συνέλαβες, κάνε με ό,τι θέλεις.

499 - 501 ὡς ἐμοὶ...ἀφανδάνοντ' ἔφυ · οι διαφορετικές αντιλήψεις και συμπάθειες των δύο πρωταγωνιστών κάνουν αγεφύρωτη τη μεταξύ τους απόσταση και προοικονομούν το αναπόφευκτο τέλος της Αντιγόνης.

502 - 504 καίτοι πόθεν κλέος... τιθεῖσα; Η Αντιγόνη χαρακτηρίζει και πάλι την πράξη της ως εκδήλωση αδελφικής αγάπης, που είναι σύμφωνη με την ηθική κάθε εποχής και θα της χαρίσει την υστεροφημία.

504 τούτοις τοῦτο πᾶσιν ἀνδάνειν· «ίσως θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι εδώ προετοιμάζεται η τόσο διαφορετική στάση του χορού στο τελευταίο μέρος του δράματος» (A. Lesky).

508 - 525 Στη στιχομυθία ο αγώνας λόγων βαθαίνει το χάσμα ανάμεσα

στον Κρέοντα και την Αντιγόνη, αφού καθένας τους εκφράζει και πάλι κατηγορηματικά αυτό που θεωρεί σωστό.

523 **οὔτοι συνέχθειν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν**· ο πιο φημισμένος στίχος του δράματος. Η αρνητική στάση της Αντιγόνης απέναντι στο μίσος και η κατάφασή της απέναντι στην αγάπη αναφέρονται άμεσα στον Πολυνείκη· μ' αυτή τη δήλωση εκφράζεται η φύση της ηρωίδας. Η χρήση των σύνθετων ρημάτων **συνέχθειν, συμφιλεῖν** προβάλλουν το χαρακτηριστικότερο στοιχείο της προσωπικότητας της Αντιγόνης. Τα συναισθήματα και η συμπεριφορά της καθορίζονται από τους κοινούς αδελφικούς δεσμούς και με τους δύο (**συμφιλεῖν**) και όχι από τη συμμετοχή της στο μίσος τους για την κατάκτηση της εξουσίας (**συνέχθειν**).

524 - 525 **κάτω νυν...γυνή** · το ξέσπασμα της οργής του Κρέοντα υποδηλώνει ότι αυτός είναι ο ηττημένος.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Ποιες αρχές υποστηρίζει η Αντιγόνη και με ποια επιχειρήματα τις υπερασπίζεται;

2 **Μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ο Κρέων υπερασπίζεται πολιτικές αρχές;**

3 **Πώς παρουσιάζεται το ήθος της Αντιγόνης και πώς του Κρέοντα από τη μεταξύ τους σύγκρουση;**

4 **Να κρίνετε την αντιπαράθεση Κρέοντα-Αντιγόνης από την άποψη των λεκτικών εντυπώσεων.**

5 **Ποια αντιστοιχία με την Αντιγόνη έχουν οι παρομοιώσεις που χρησιμοποιεί ο Κρέων;**

6 **Να αναπτύξετε σε σύντομο δοκίμιο τον στίχο 523.**

7 **Τι πετυχαίνει ο Σοφοκλής με τη στιχομυθία Κρέοντα και Αντιγόνης (στ. 508-525);**

8 **Σημειώστε με Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο τη σωστή απάντηση:**
Ο Κρέων διαπράττει ὕβριν στη σύγκρουσή του με την Αντιγόνη, διότι :

α. υπερασπίζεται τους νόμους του	□
β. προσβάλλει τον ηθικό νόμο της ταφής των νεκρών	□
γ. καταδικάζει την Αντιγόνη, χωρίς να την δικάσει	□

9 **Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις και τις φράσεις κατά σημασιολογικά ζεύγη :**

α. ἴσθι
β. εἴκειν κακοῖς
γ. ἐξηπίστατο
δ. οὐκ ἀλύξετον
ε. ἁλοὺς

1. δε θα γλιτώσουν
2. όταν συλληφθεί
3. μάθε
4. γνώριζε πολύ καλά
5. να υποχωρεί στις συμφορές

10 **Να σημειώσετε Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο της πρότασης είναι σωστό ή λανθασμένο.**

α. πίπτειν (στ. 474) : είναι αντικ. του ρ. ἴσθι	**Σωστό** □ **Λάθος** □
β. μόρου (στ. 487) : είναι γενική διαιρετική	**Σωστό** □ **Λάθος** □
γ. εἰ φρονεῖς (χωρὶς τῶνδε, στ. 510) : είναι αιτιολ. πρότ.	**Σωστό** □ **Λάθος** □
δ. τῷ δυσσεβεῖ (στ. 516) : είναι δοτ. αντικειμ.	**Σωστό** □ **Λάθος** □

Γ΄ Σκηνή : στ. 526-581. Πρόσωπα: Κρέων- Ισμήνη- Αντιγόνη- Χορός.

Η Ισμήνη, συνοδευόμενη από τους δύο ακολούθους του Κρέοντα, βγαίνει από το ανάκτορο με βήμα σεμνό. Το πρόσωπό της είναι ξαναμμένο από τα κλάματα, γιατί έχει πληροφορηθεί τη σύλληψη της Αντιγόνης. Η είσοδος και του τρίτου υποκριτή εμπλουτίζει τη σκηνή με τις αντιθέσεις τριών διαφορετικών χαρακτήρων.

532 - 533 **οὐδ' ἐμάνθανον ... θρόνων**· χαρακτηριστική υπερβολή του Κρέοντα, ο οποίος νιώθει ανασφάλεια και θεωρεί την παραβίαση της διαταγής του ως απόπειρα ανατροπής του από τον θρόνο.

536 - 537 **δέδρακα...καὶ φέρω τῆς αἰτίας**· «η Ισμήνη δείχνει πρόθυμη να μοιραστεί την ενοχή της Αντιγόνης, σε μια έξαρση ηρωισμού που μπορούν να δείχνουν οι αδύνατοι άνθρωποι σε οριακές καταστάσεις» (A. Lesky).

542 **ὧν τοὔργον Ἅιδης χοἰ κάτω ξυνίστορες**· η Αντιγόνη φοβάται μήπως δεν την πιστέψει ο Κρέων και επικαλείται γι' αυτό τη μαρτυρία του Πλούτωνα και των άλλων θεοτήτων του κάτω κόσμου.

546 **μή μοι - μηδ' ἃ μὴ** · με την παρήχηση του **μη** η Αντιγόνη παρωδεί τα προηγούμενα λόγια της Ισμήνης και αρνείται να δεχθεί τη συμμετοχή της στην ταφή.

548 - 558 Η κλιμάκωση και η ένταση του διαλόγου δηλώνονται χαρακτηριστικά με τη μετάβαση από δίστιχα σε μονόστιχα.

549 **Κρέοντ' ἐρώτα**· η πικρή ειρωνεία έμμεσα παραπέμπει στο στ. **47** και έχει την έννοια : ο Κρέων,

για τον οποίο φρόντιζες, θα σου υποδείξει πώς να ζήσεις· εγώ θα πεθάνω.

550-556 Στις διαρκείς παρακλήσεις της Ισμήνης η Αντιγόνη φαίνεται αρνητική. Επιμένει στην αποκλειστικότητα μιας πράξης που της ανήκει και δε βρίσκει ούτε μια λέξη, για να επαινέσει την αλλαγή του ήθους της αδελφής της.

557 **σὺ μὲν τοῖς, τοῖς δ' ἐγὼ** · υποδηλώνονται οι επιλογές, η ευθύνη και οι συνέπειες της συμπεριφοράς καθεμιάς. Η Ισμήνη στα μάτια του Κρέοντα και των Θηβαίων φαινόταν ότι ενεργούσε σωστά (υπακούοντας στη διαταγή). Η Αντιγόνη ενεργούσε σωστά (θάβοντας τον αδελφό της) κατά την κρίση του Άδη και των νεκρών.

561 - 562 **τὼ παῖδε…ἔφυ**· η υψηλοφροσύνη των δύο αδελφών και η άμιλλά τους γύρω από μια πράξη, που οι συνέπειές της ήταν ο θάνατος, θεωρούνται από τον Κρέοντα ως αφροσύνη.

566 **τί γὰρ μόνῃ…βιώσιμον;** Αυτό που φαίνεται ότι τρομάζει την Ισμήνη είναι η μοναξιά και όχι ο θάνατος. Ίσως ο φόβος της μοναξιάς να της έδιωξε και την αρχική δειλία, αφού με τον θάνατο της Αντιγόνης θα έχανε και τον τελευταίο αγαπημένο συγγενή.

569 **ἀρώσιμοι γύαι**· μεταφορά από τους αγρούς. Είναι συνηθισμένη στα αρχαία κείμενα η μεταφορά κατά την οποία η γυναίκα εικονίζεται σαν αγρός, τον οποίο ο άνδρας οργώνει, για να αποκτήσει παιδιά.

572 **ὦ φίλταθ' Αἷμον, ὡς σ' ἀτιμάζει πατήρ**· η Αντιγόνη θεωρεί ότι η προσβολή, που δέχεται από τον Κρέοντα, αντανακλά στον Αίμονα, ο οποίος και θα αντιδράσει. Έτσι ο στίχος αποτελεί προανάκρουσμα της σκηνής που θ' ακολουθήσει.

573 - 576 ἄγαν γε λυπεῖς… κατθανεῖν· σε μια ένσταση του χορού με σκοπό να ασκήσει κάποια πίεση στον Κρέοντα, εκείνος αποκρούει κάθε παράκληση για απονομή χάρης και παραμένει άτεγκτος στην απόφασή του.

577 - 581 καὶ σοί γε…τοῦ βίου · ο Κρέων διατάζει τους ακολούθους του να οδηγήσουν τις δύο γυναίκες στον γυναικωνίτη των ανακτόρων. Έτσι ο ίδιος μένει μόνος στη σκηνή βυθισμένος στις σκέψεις του.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Πώς διαγράφεται στη σκηνή αυτή το ήθος της Ισμήνης;

2 Με ποιον τρόπο πετυχαίνει ο ποιητής να παρουσιάσει την ένταση του διαλόγου ανάμεσα στις δύο αδελφές;

3 Ποια είναι η θέση και ποια τα επιχειρήματα των προσώπων αυτής της σκηνής;

4 Ποια είναι η στάση του χορού σ' αυτή τη σκηνή;

5 Να παρουσιάσετε τις παρακάτω πράξεις σαν να έχουν ήδη συντελεστεί (σε παρακείμενο) :
φέρω τῆς αἰτίας, οὐκ αἰσχύνομαι
ποιουμένη ἐμαυτὴν…οὐ φθονῶ σ' ὑπεκφυγεῖν, ὥς σ' ἀτιμάζει πατήρ, εἰσορῶσι τὸν Ἅιδην.

6 Να αναγνωρίσετε συντακτικώς τις μετοχές που περιέχονται στους στίχους 546-551.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΤΑΣΙΜΟ (582-625)

Το δεύτερο στάσιμο περιλαμβάνει δύο στροφικά συστήματα που αναφέρονται στις συμφορές που πλήττουν τους ανθρώπους, όπως έπληξαν κληρονομικά τον οίκο των Λαβδακιδών. Μόνο την παντοδυναμία του Δία δεν την καταβάλλει τίποτε. Ακόμη και η ελπίδα είναι απατηλή και παρασύρει πολλούς στον χαμό.

Επειδή το περιεχόμενο του στάσιμου είναι μελαγχολικό και απαισιόδοξο, κατά τη σκηνική παρουσίαση η μουσική του αυλού, που θα συνοδεύει τα βήματα του χορού, πρέπει να είναι ανάλογη.

Α′ Σύστημα

στροφή α′

582 - 585 εὐδαίμονες…πλῆθος ἕρπον (καλόμοιρος…δε σώνει)· χαρακτηριστική αντίθεση που παρουσιάζεται με δύο μεταφορές. Τόσο η ευτυχία όσο και η συμφορά νοούνται σε διάρκεια.

586 - 592 ὅμοιον…ἀντιπλῆγες ἀκταὶ (όπως το κύμα…πληγωμένα βράχια)· ζωηρή παρομοίωση της θεϊκής οργής με άνεμο που συγκλονίζει τον βυθό της θάλασσας και τα κύματα ξεσπούν στις αντικρινές ακτές.

αντιστροφή α′

594 - 597 ἀρχαῖα…ἔχει λύσιν (αιώνες...αλύτρωτη μένει)· από τις γενικές σκέψεις, ο χορός έρχεται στο συγκεκριμένο, στον οίκο των Λαβδακιδών, που οι αλλεπάλληλες συμφορές του κληροδοτούνται από γενιά σε γενιά.

599 - 600 ἐσχάτας ὕπερ ῥίζας (απάνω στη στερνή του ρίζα)· η «στερνή ρίζα» είναι οι δύο κόρες του Οιδίποδα· κυρίως ο χορός αναφέρεται στην Αντιγόνη που, αν παντρευόταν τον Αίμονα, θα συνέχιζε τη γενιά του Οιδίποδα.

601 - 603 κατ᾽ αὖ νιν…Ἐρινὺς (όμως των θεών...αστόχαστος λόγος)· η μεταφορά από τον θερισμό : το φονικό δρεπάνι των υποχθόνιων θεών θερίζει και ρίχνει κάτω (**κατ-ἀμᾷ**) την Αντιγόνη.

603 λόγου τ᾽ ἄνοια καὶ φρενῶν Ἐρινὺς (η τύφλα του νου κι ο αστόχαστος λόγος)· είναι η αιτία : η ασυδοσία της γλώσσας και η τύφλωση του νου, που την προκάλεσε κάποια Ερινύς, συνδέεται με την **ἀφροσύνην** με την οποία χαρακτήρισε την Αντιγόνη ο χορός (στ. 383).

Β′ Σύστημα
στροφή β′
604 - 608 τεάν, Ζεῦ…θεῶν μῆνες (τη δύναμή σου, Δία…οι μήνες των θεών)· με βάση τον νόμο της αντιθέσεως ο χορός «αντιπαραθέτει την αναπόδραστη δύναμη του Δία στη χιμαιρική γνώση των ανθρώπων» (A. Lesky).
608 – 610 ἀγήρως δὲ…αἴγλαν (αιώνιος…φωτοχυσία του Ολύμπου)· θετική διατύπωση της δύναμης και της αιωνιότητας του Δία, που στερεώνει την προηγούμενη εικόνα.
611 - 614 τό τ᾽ ἔπειτα…ἐκτὸς ἄτας (μέλλον…το μονοπάτι)· την αιωνιότητα του νόμου για το αναπόφευκτο της ανθρώπινης δυστυχίας, τη δηλώνει ο χορός με την παράταξη τριών χρονικών σχέσεων : του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος.

αντιστροφή β′
615 - 617 ἃ γὰρ δὴ…ἐρώτων (οι πλάνες…κούφιας λαχτάρας)· ο χορός σχολιάζει ως πιο συνηθισμένη την απατηλή ελπίδα που συνδέεται με την ανθρώπινη δυστυχία.
622 - 624 τὸ κακὸν δοκεῖν ποτ᾽ ἐσθλόν…πρὸς ἄταν (το κακό…συμφορά τον πάει)· το κακό φαίνεται να είναι καλό σ’ εκείνον που ο θεός τον οδηγεί στην καταστροφή. Η άποψη αυτή είναι γνωστή από τον Όμηρο, τον Θέογνη και τον Αισχύλο. Σύμφωνα με τους πιο έγκριτους ερμηνευτές, η συγκεκριμενοποίηση της άποψης αυτής αναφέρεται στον Κρέοντα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Οι συμφορές που πλήττουν τους ανθρώπους νοούνται από τον χορό σε διάρκεια. Πώς εξειδικεύει ο χορός τη διαπίστωση αυτή στην οικογένεια των Λαβδακιδών;

2 Ο χορός χρησιμοποιεί μιαν εικόνα από τη φουρτουνιασμένη θάλασσα, γιατί :
α. η Αθήνα βρίσκεται κοντά στη θάλασσα.
β. οι τραγικοί -και ο Σοφοκλής- μιλάνε πιο παραστατικά στους Αθηναίους, που είναι θαλασσινός λαός, με θαλασσινές εικόνες.
γ. η θάλασσα εντυπωσιάζει.
Να υπογραμμίσετε τη σωστή απάντηση.

3 Να συγκρίνετε το ψυχολογικό κλίμα (διάθεση-συναισθήματα) που επικρατεί στο Β΄ στάσιμο με εκείνο του Α΄ στάσιμου.

4 Πώς βλέπει ο χορός τον ρόλο του Δία;

5 Ποιες βασικές ιδέες εκφράζει ο χορός σ΄ αυτό το στάσιμο και ποια απ΄ αυτές θεωρείτε σημαντικότερη;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 2ου ΤΟΜΟΥ

- **Α΄ Επεισόδιο**

Κείμενο, Γλωσσικά σχόλια Μετάφραση……..……. 5

- **Α΄ Στάσιμο**

Κείμενο, Γλωσσικά σχόλια Μετάφραση ……..27

- **Α΄ Επεισόδιο**

Ερμηνευτικά Σχόλια, Ασκήσεις ……..31

- **Α΄ Στάσιμο**

Ερμηνευτικά Σχόλια, Ασκήσεις……44

- **Β΄ Επεισόδιο**

Κείμενο, Γλωσσικά σχόλια Μετάφραση ……..49

- **Β΄ Στάσιμο**

Κείμενο, Γλωσσικά σχόλια Μετάφραση……73

- **Β΄ Επεισόδιο**

Ερμηνευτικά Σχόλια, Ασκήσεις ……78

- **Β΄ Στάσιμο**

Ερμηνευτικά Σχόλια, Ασκήσεις……95

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.